

Werk

Titel: Thesaurus Iuris Executivi Rutgeri Rulant, Icti. Quadripartitus

Untertitel: Quarum Pars Prima exhibet usum verum executivum, mediante Brachio Eccles lastico, Seculari, Regio, Et Militari, Eorumque imploratione. Secunda, exactam praecipuarum Rerum Civilium tractationem ... Tertia, perfectam manuuctionem Executioni Rerum Criminalium inservientem. Quarta, Decem Classes Relationum, Actorum ac Votorum Cameralium praedictis materiis accommodatarum ... Atque Ita His Quatuor Partibus, Non Solum Executionis Materia fructuosissima continentur, sed & diversae per totum ius privatum dispersae materiae videlicet ...

Verlag: Author; Weissius

Ort: Francofurti ad Moenum; Francofurti ad Moenum

Jahr: 1624

Kollektion: VD17-Mainstream

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN755514025

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN755514025>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=755514025>

LOG Id: LOG_0011

LOG Titel: Prolegomena Et Generalia De Executionibus.

LOG Typ: preface

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

IO. BAPTISTÆ ASINII
CLARISSIMI IURISCON-
SVLTI FLORENTINI, COMITIS-
QVE PALATINI, AC EQVI-
TIS AVRATI,

DE EXECVTIONIBVS
TRACTATVS.

PROLEGOMENA ET GENERALIA

DE EXECVTIONIBVS.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

Creditoris & debitoris verba in
statutis intelligi in casu vero & effi-
caci.

SVMARIA.

- 1 Statuta & leges de creditore & debitore loquentia, de vero & efficaci intelligenda sunt, non autem de eo, qui legitima exceptione repellere potest.
- 2 Leges & statuta intelligenda esse in casu, in quo loquuntur.
- 3 Statutum de mercatore loquens, vel artifice, de eo intelligitur, qui ipse suo nomine mercaturam vel artem exercet.
- 4 Contrahendi prohibitio tunc locum habet, cum quis proprio nomine contrahit.
- 5 Statutum de venditione loquens, de vera, propria & stricta intelligitur.
- 6 Statutum de possessione loquens, intelligitur de ea, qua nomine proprio retinetur.
- 7 Statutum loquens de faciente, non procedit in mandante.
- 8 Statutum de vendente loquens, non trahitur ad eum, qui abdicat a se ius personale, quod habet ad rem.
- 9 Statutum de permutatione loquens, venditionem non comprehendit.
- 10 Permutationis & venditionis contractus sunt similes.
- 11 Statutum loquens de vendente rem suam, non habet locum in eo, qui vendit rem, ad quam personalem actionem habet.
- 12 Datio in solutum, est venditioni valde similis.
- 13 Statutum de venditore loquens, non habet locum in datione in solutum.
- 14 Statutum de simplici loquens, non trahitur ad mixtum.

VONIAM executiones contra debitores fiunt, illud in primis præmittendum est, leges & statuta de creditore & debitore loquentia, de vero & efficaci debitorum ac creditore intelligenda esse, non autem ad eum creditorem referenda, qui legitima exceptione repellere potest. l. non putauit. §. non quævis. ff. de bonorum possessori. contra tabul. & l. quarta. §. condemnatum. ff. de re iudic. & l. secunda. §. testamentum. ff. quemadmodum testamentum aperian. & l. secunda. ff. qui satisfacere cogant. & tradit Roman. in consil. 205. num. 14. & facit, ut ipse inquit. illud quod notatur in l. penult. ff. ad l. iul. de adult. & in l. filium. §. si quis contra tabulas. ff. de legat. præstan. & voluit Bald. in l. finali. §. sed nostra. C. commun. delegat. Et ideo dixit Thomas Grammat. in consil. 105. num. 18. statuta in casu proprio, de quo loquuntur, intelligi debere, extendendaque & amplianda non esse. l. si verò. §. de viro. ff. soluto matrim. & voluit Bald. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. & in authen. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. Vnde etiam est, ut statutum de mercatore loquens, vel artifice, de eo simpliciter & absolute intelligatur, qui suo proprio nomine & ipsemet mercaturam, vel artem exercet, non autem alieno, ut inquit Ang. in l. quævis, in princip. ff. de acquir. possessio. & sequitur Decius in consil. 268. & Pariter etiam prohibitio contrahendi tunc locum habet, ubi quis suo proprio nomine, non alieno contrahit, ut inquit Corn. in consil. 16. colum. 2. vol. 4. & l. as. in l. more, col. penult. ff. de acquir. hered. Et ideo dixit Paris. in consil. 82. num. 15. vol. 3. statutum loquens de venditione, de vera, propria & stricta, non autem de præsumpta & ficta intelligi debere, ut in simili dicit Bart. in materia statutaria, in l. 3. §. hæc verba. ff. quod quisque iur. & in dict. l. omnes populi.

columna penultima, versiculo, vltérus quaro ff. de iustit. & iure. & late tradit Matth. de Afflict. in tract. iuris prothomis in versiculo, vt infra triginta dies, colum. 3. & 4. & præsertim in versiculo, sed stat dubium. Et Curt. iun. 6 in consil. 110. num. 19. inquit, † statutum loquens de possessione, intelligi de ea, quæ nomine proprio retinetur, prout antea voluit Aret. in rubr. ff. de acquir. possess. colum. 4. Pariter etiam dixerunt Bar. & Imola 7 in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. † quod statutum loquens de faciente, non verificatur in mandante; vt refert Ioan. Maria. Riminald. in consil. 427. num. 28 8 volum. 3. † & statutum loquens de vendente rem suam, ad eum non trahitur, qui abdicat à se ius personale, quod habet ad rem, vt voluit Decius in consil. 300. visæ petitione, colum. 2. & refert Maria. Socin. iun. in consil. 22. num. 20. volum. 3. Et rursus statutum † loquens de permutatione, venditionem non comprehendit, vt dixit Bald. in l. i. versic. suis, & c. C. de rerum permut. & refert Alex. in consil. 76. num. 8. volum. 5. & voluit etiam Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de emptio. & venditio. §. nunc videndum, il. 2. in additione, 10 que incipit, est sciendum. Non obstante † quod contractus permutationis & venditionis sint contractus similes. l. fin. ff. de rerum permut. & l. 2. C. eod. titul. 11 Prout etiam statutum † loquens de vendente rem suam, non habet locum in eo, qui rem vendit, ad quam consequendam personalem habet actionem, vt notat Bart. in l. Gallus. §. videndum. ff. de liber. & posthum. & facit illud, quod notat Bartol. in l. nemo ff. de in integr. restit. & facit tex. in l. sciendum. §. si fundus. ff. qui satisfat. cogant. & refert Decius in consilio 300. numero 6. parte 2. Et iterum Decius in consilio 18. numero 3. parte 12 prima, dicit, † quod licet datio in solutum, venditioni valde similis videatur. l. eleganter, in principio. ff. de pignor. actio. vbi inquit Castrenf. eam. l. semper ad hoc probandum adduci, quod datio in solutum, vim venditionis habet, vt est etiam tex. in l. litis. ff. pro empto. & in l. fin. ff. ex quib. caus. in possess. eatur. & in l. si prædium, in fine. C. de enict. id tamen large procedere: Proprie autem & stricte dationem in solutum venditio- 13 nem non esse: & ideo † statutum, quod de contractu venditionis loquitur, in datione in solutum locum non habere. Vt puta si statutum dicat, vt vicinus vel consors rem venditā redimere possit: nam in datione in solutum, locum non habebit, vt supra diximus autoritate Alexan. in d. consil. 76. visis dubitationibus, colum. 3. volum. 5. Et ideo infert ibidem Decius in d. consil. 18. num. 3. ad statutum concedens officialibus iurisdictionem in contractu venditionis, ad contractum dationis in solutum non extendi. Hanc præterea conclusionem, quod statutum loquens de venditione, ad dationem in solutum non extendatur, firmavit Ioan. Maria. Riminald. in consil. 353. num. 17. & 22. volum. 2. autoritate Ioan. Andr. Butr. & aliorum in c. constitutus, extra de rest. in integr. & Specul. in tit. de emptio. & vendit. §. nunc videndum, versic. nunc pone statutum. & facit optimè illud, quod voluit Bar. in l. alio. ff. de alimen. & cib. bar. legat. Præterea quod statuta in casu vero intelligenda sint, tradit etiam Ioan. Crot. in l. 2. §. voluntatem, num. 2. ff. sol. matrimo. Et ideo dicunt Doctor. 41 statutum † loquens de simplici, ad mixtum non extendi, vt inquit Ruin. in consil. 114. num. 5. volum. 1. & Butr. in procem. Decretalium. per ea quæ notantur in l. 2. in princip. ff. de verbor. obligatio. & in l. vim passam. §. prescriptione. ff. ad l. Iuliam de adult. & tradit Bartol. in

l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. & præsertim cum de vno simplici tantum mentionem facit, & iterum Ruin. idem voluit in consil. 113. num. 7. eod. volum. 1. & rursus idem voluit Bar. in d. l. omnes populi. ff. de iust. & iure & Anch. in cap. 1. versic. venio ad quartum membrum, de constitut. in 6. & Angel. in l. si ita scriptum. ff. de lib. & posthum. & Imola in l. qui fundum. ff. ad leg. Falcid. & iterum Gratus in consil. 155. num. 5. volum. 2. & in consil. 82. num. 13. volum. 1. & Socin. sen. in consil. 121. numero 2. vol. 1.

C A P. II.

A R G V M E N T V M.

Debitoris verbum in statuto an comprehendat fideiussorem.

S V M M A R I A.

- 1 Statutum vel lex municipalis de debitore loquens, an fideiussorem quoque amplectatur.
- 2 Fideiussor an vere & proprie debitor sit.
- 3 Fideiussor dicitur, qui verbis obligatur.
- 4 Credendi verbum, omnes contractus amplectitur, in quibus alienam fidem sequimur.
- 5 Fideiussor etiam in materia correctoria & pœnali, appellatione debitoris, comprehenditur.
- 6 Fideiussor non secus ac debitor pupilli tutor esse à legibus prohibetur.
- 7 Beneficium prohibitium ad fideiussorem transit.
- 8 Statuta stricte sunt intelligenda.
- 9 Veritas magis perpenditur arguendo & disputando.
- 10 Soluens creditori, pro debito proprio soluere creditur.
- 11 Fideiussor tutoris ob quid à munere tutelarum non liberatur.
- 12 Debitor proprie ille dicitur, à quo iniuncto exigi potest.
- 13 Fideiussoribus hodie exceptio ordinis competit.
- 14 Fideiussor non obligatur ultra illud, ad quod principalis tenetur.
- 15 Fideiussor non tenetur ad pœnam principalis.
- 16 Creditoribus suis si testator solui mandet, de debito proprio intelligitur, non autem fideiussoris.
- 17 Fideiussor non proprie, sed abusive reus dicitur.
- 18 Beneficium statuti disponentis, vt debitor carcerari non possit, an comprehendat fideiussorem.
- 19 Dilatio data debitori beneficio seu privilegio Principis, fideiussori non competit.
- 20 Privilegium personale personam non egreditur.
- 21 Fideiussor videtur debitor conditionalis.
- 22 Statutum, vel lex de debitoribus loquens, ad debitores conditionales non porrigitur.
- 23 Statutum, vel lex de fideiussoribus loquens, ad debitorem in diem incertum non extenditur, sed ad debitorem in diem certum.
- 24 Statutum vel lex in materia odiosa loquens, de creditore vel debitore ad eum non extenditur, qui parua rei vel quantitatis creditor vel debitor est.
- 25 Modicum non debet esse in consideratione.
- 26 Suspectus de fuga, quis iurari non debet ob modicum debitum.
- 27 Statutum vel lex de debitore loquens, extenditur ad fideiussorem qui se vt principalem obligauit.
- 28 Statutum vel lex de debitore loquens, comprehendit fideiussorem in illis locis, vbi vi statuti vel legis municipalis excusio principalis debitoris sublata est.

29 Statutum vel lex de debitore loquens porrigitur ad fideiussorem, quando testator grauat heredem seu alium quemlibet, vt suis creditoribus satisfaciatur. quando testator ex causa fideiussionis tantum est obligatus.

30 Statutum vel lex de debitore loquens, comprehendit fideiussorem, quando est eadem ratio.

Executiones quoniam petuntur à creditoribus contra debitores, meritò antequam ad alia descendamus, de debitoribus breuiter quædam dicenda sunt: & in primis, contra quos debitores executio fieri possit, si fortasse statutum aliquod vel lex de debitore simpliciter mentionem faciat. Qua in re fuit olim à Doctoribus nostris quæsitum, an lex vel statutum de debitore loquens fideiussorem etiam amplectatur? & variæ fuerunt ac diuersæ quidem opinionones: Alij enim fideiussores amplecti existimauerunt, putantes fideiussores debitores propriè & verè dici posse, inquit Curtius in l. prima, numero 79. & 88. ff. si cert. petat. Quandoquidem si propriè & verè debitor est: quin à lege vel statuto de debitore loquente comprehendatur, dubium non videtur, prout inquit voluisse Imol. in l. prima. ff. de solution. & si de carceratione loquatur: 2 Qui vt verè & propriè debitor sit, & ideo ab ipsa lege vel statuto comprehendatur, concludendum censuit. Eius opinionem sequitur Francisc. Marci in questione 340. numero 8. volum. primo, ea potissimum ratione, quod fideiussor ille dicatur: 3 qui verbis obligatur. l. blanditus. C. de fideiussor. prout etiam voluit Baldus & Angelus in eadem l. blanditus. dicitur autem debitor ex causa fideiussionis. Hanc conclusionem confirmat text. in l. si fideiussor, in princip. ff. de legat. 1. & in l. si res, in fine. ff. ad Senatusconsultum Trebellian. ob id quod ex qua causa quis teneatur, nihil refert. Subdit etiam hanc eandem opinionem comprobare text. in l. prima, vers. omnis, 4 & versic. nam cui. ff. de rebus credit. vbi verbum, credendi, omnes contractus amplectitur, in quibus alienam sequimur fidem. & sequitur ibi Bartol. in versic. Quæro, dicitur hic. & in versic. veniamus ad quartam. & in versic. Quæro, vtrum fideiussor. Rursus hanc eandem opinionem dicitur tenuisse Alexand. & Ias. in dicta l. prima, ff. si cert. petat. & dicere hanc esse magis communem opinionem per text. in dicta l. fideiussor. in princip. ff. de legat. primo. & in dicta l. si seruum. §. nunc videamus. ff. de verborum obligation. & idem notare ibi Cuman. Confirmatur præterea hæc conclusio ex eo, quod etiam in materia correctoria & pœnali, debitoris appellatione venit fideiussor. Et hinc est, vt non secus ac debitor pupillitutor esse à legibus prohibeatur, authent. minoribus. C. qui dari tuto. poss. & tradit Angel. in Authen. vt hi, qui oblig. res minor. colum. 6. circa finem principij. Refertq; ita fuisse iudicatum Francisc. Marc. eodem in loco. & hanc opinionem sequitur Aret. in dicta l. fideiussor, & Ias. in dicta l. prima, circa finem. ff. si cert. petat. & satis comprobatur text. in l. sed & si pater. §. non solum. ff. ad Senatusconsultum Macedon. Beneficium namque prohibitium ad fideiussorem transit: cum alioquin fideiussor contra principalem, nisi donandi animo interuenisset, reuerti posset. Facere etiam non leuiter, inquit text. in l. si mulier. §. si ab ea. ff. ad Senatusconsultum Velleian. & idem voluit Alberic. in prima parte statutorum, questione 182. Demum omittendum etiam non videtur hanc

conclusionem ratione statuti vel legis, quæ eorum anima appellatur, comprobari. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. Quando igitur statuti, vel legis, vel priuilegij ratio Rempubicam totamque patriam respicit ac concernit, tunc statutum, lex, vel priuilegium debitorum mentionem faciens, fideiussores etiam comprehendit. Ratio autem ea est, quod huiusmodi statuta, leges, vel priuilegia personarum delectum seu distinctionem non habent, vt voluit Cynus in l. quoties, in fine. C. de precib. Imper. offerend.

Contrariam verò opinionem, quod immo Statutum vel lex de debitore loquens fideiussorem non comprehendat, tenuerunt etiam quamplures, ea potissimum ratione quod in materia statuti stricta interpretatio facienda sit, & ideo de vero & proprio debitore intelligendum sit. Nec videtur absurdum si nos in huiusmodi quæstionibus conclusionibusve pertractandis, quæ in aliqua controuersia Doctorumque nostrorum discrepantia versantur vtriusque partis rationes ac iura deducamus. Nam arguendo & differendo 9 veritas magis perpenditur. l. munerum. §. mixta. ff. de muner. & bon. & l. fin. C. si per vim, vel alio modo.

Redeundo igitur ad rem nostram dicitur hæc contraria opinio confirmari per text. in l. & magis puto. ff. de solution. vbi habetur in dubio eum qui soluit creditori proprij debiti causa soluere præsumendum & extimandum esse, non autem alieni. Confirmatur præterea iis, quæ habentur & notantur in l. padonum. §. si ciuitatis. ff. de excusat. tutor. Vbi habetur quod licet quando tutor habet munus trium tutelarum à quarta excusetur, si tamen tutoris fideiussor sit: eam fideiussionem in numero tutelarum non comprehendit: & id ibi notat Bart. in lectura antiqua pro questione disputata ab Oldrado, & refert se ea de re ad ea, quæ notat Guil. de Cui. in l. 1. ff. si cert. pet. Propius præterea ad eam, de qua agitur accedendo, videtur satis concludenter comprobari hæc contraria opinio per text. in l. debitor. & in l. creditores. ff. de verborum obligation. & in l. si cui. ff. de action. & obligation. Vbi propriè loquendo debitor ille dicitur, à quo etiam inuito exigipotest. l. fideicommissa. §. si rem. ff. de legat. 3. & ita exigipotest, vt nulla obstat exceptio. Sed hodie fideiussoribus Ordinis exceptio competit. Prius nanque discutiendus est principalis, authent. presente. C. de fideiuss. & mand. ergo fideiussor propriè & verè debitor non est: ex consequenti à lege vel statuto de debitore loquente comprehendit non debet. Comprobatur etiam huiusmodi argumento. Fideiussorem ultra illud ad quod principalis tenetur obligatum non esse certum est, eaque est natura illius obligationis, vt si deinde obligatio pœna fortasse principalis vetalia de causa augeatur, fideiussor ad id, quod auctum est, non teneatur. l. fin. ff. de fideiussor. & habetur in l. mora. ff. de verborum obligation. & l. centum Capua. ff. de eo, quod certo loco, & in l. quæro. ff. locati. & l. 2. §. fin. ff. qui satisfdar. cogantur. Ergo fideiussor verè debitor non est Iterum confirmat hanc opinionem ea conclusio, quam posuit Baldus & sequuntur ceteri in l. si fideiussor, in princip. ff. de legat. 1. Dum voluerunt, vt vbiunque testator heredem grauat, vel alium quemlibet suis creditoribus soluere, de debito proprio intelligatur, non autem fideiussorio:

Et ideo in eo casu, si hæres soluat, à debitore principali non repetet, ut latius tradit Bald. ibi: Licet gl. ibidem ideo id esse intelligere videatur, quia de voluntate testatoris constaret. Imola tamen ibidem vult, ut talis testatoris dispositio soluendi defuncti debita in dubio de debitis propriis intelligatur, non autem ratione fideiussionis: etsi dubitatione carere non videatur ob tex. in d. l. magis puto, ut voluerunt Castren. & Alexand. in d. l. si fideiussor, in princip. Pariter etiam comprobatur ex iis, quæ tradit Angel. post glos. in l. Stichum. §. quod vulgo. ff. de solutio. Vbi voluerunt, fideiussorem propriè loquendo reum non dici, sed abusive, ut inquit glos. ibi, in verbo, duntaxat. Et ideo quæsiuit ibi Angel. an beneficium fideiussionis statuti disponentis, ut debitor pro suo debito in carcerem duci non possit, ad fideiussorem porrigatur. Et licet subdat primo ingressu, ut porrigi debeat, dicendum videri: quia fideiussor debitor seu reus dici debeat: Contrarium tamen verius arbitratur, ubi alioquin talis incarceration à iure communi concessa esset. Eadem de qua supra diximus ratione, quod illud statutum, cum satis recedat à iure communi, stricte & propriè intelligendum sit. l. quicquid astringenda. ff. de verborum obligatio. & l. constitutionibus. ff. ad municip. Et ideo cum fideiussor reus non dicatur, imò diuersis nominibus appelletur. l. si idem. C. de codicil. beneficium statuti vel legis ad ipsum non extendatur, ut videtur intelligere Imola & Castren. in d. §. quod vulgo.

19 Accedat etiam quod dilatio fideiussioni nisi aliud doceatur, non competit, ut inquit Cynus, & sequantur alii in l. quoties. C. de precib. Imperat. offeren. & in l. tam mandatori. C. de non num. pecun. Huiusmodi enim privilegium fideiussionis personale censetur, & ideo personam non egreditur. l. in omnibus. ff. de regul. iur. & l. qui personale. ff. soluto matrimonio. & c. privilegium, de regulis iuris, in sexto. Facit etiam, quia cum fideiussor fidei a lege illud privilegium habeat, ut non nisi excusso principali conveniri possit, dicendum est, dicta athen. presente. Cod. de fideiussor. & mand. debitor nanque conditionalis potius videtur, videlicet quatenus principalis soluendo non sit, & ideo propriè & simpliciter debitor dici non potest: ab eo tanquam inuito consequi possit id nanque simpliciter & absolute, ut inquit text. in l. debitor. ff. de verb. signific.

20 Stante huiusmodi opinionum varietate, Curt. in l. prima, num. 81. ff. de reb. cred. inquit, eas ita concordari posse: Aut enim inquit ipse, lex vel statutum aliquid de creditore erga debitorem disponit, ut puta debitorem creditoris causa & voluntate in carcerem duci posse: & tunc fideiussor, à quo statim exigi potest, comprehendatur: Aut vero statutum vel lex de debitore absolute accidentis potius alicuius gratia quam creditoris mentionem facit: ut puta si exempli gratia disponat, debitorem bona sua vendere non posse, nisi prius creditoribus satisfecerit, & hic ære alieno dissoluto, vel ad aliud officium eligi: Et tunc iterum subdistingendum esse arbitratur hunc in modum: Aut postrema executio creditoris causa bonorum fideiussoris fieri debet, ut puta quia principalis non est soluendo: & tunc eo statuto vel lege fideiussor comprehendatur: Aut vero principalis est soluen-

do, vel ipsa executio in bonis fideiussoris facienda non est, propterea quod saltem poterit ipse à principali debitore repetere: & tunc, quia non dicitur propriè debitor, ab huiusmodi statuto vel lege non comprehendatur, prout distinguit Bald. in dicta l. prima, colum. fin. ff. si cert. petat. & latius Alberic. de Rosa. in prima parte statutorum, & in consilio 17. questio pulchra: Et hæc distinctio, ut inquit Curt. in d. l. prima, numero octuagesimo primo, optime probatur in dicta l. debitor. & videtur continere infrascriptas limitationes.

Si igitur teneamus primam sententiam & opinionem eam, duobus modis limitandam esse dicendum est. Et primo in debitoribus conditionalibus: eo namque casu statutum vel lex municipalis de debitore loquens, ad debitores conditionales extendi non potest, nec debet, ut voluerunt Bartol. Alexand. & ceteri alij in dicta l. prima ff. si certum petat. & refert Gomes in quarta questio numero 12. super Regul. de non tollend. iure quasi. & Ioan. Anib. in Rubrica, ff. soluto matrimonio numero 489. & idem dicit Corn. in l. prima, numero 24. ff. si certum petat. de debitore fidei in diem incertum, ob id quod conditionali comparatur. l. hæres meus. ff. de conditio. & demonstratio. & l. dies intertus, eodem titulo. Compre-

22 henditur tamen debitor in diem certum, propterea quod quo ad eum obligatio & actio nata est, ac etiam exercitium: Principalesque effectus producti sunt, licet agenti obstat exceptio. l. cedere diem. ff. de verborum significatio. & habetur in l. centesimis. ff. de verborum obligat. Vnde est ut si huiusmodi debitor soluat non repetet. l. in diem debitor. ff. de conditio. indeb.

Secundo loco limitatur, quando essemus in materia odiosa, fideiussionem ea in re statutum vel lex loquens de creditore vel debitore ad eum non trahitur, qui parvæ rei, modicæque quantitatis creditor vel debitor est. Illud namque modicum fideiussionis attendi non debet, ut notat glos. in athen. sed iam necesse. Cod. de donat. ante nupt. & refert Corn. in dicta l. prima, numero vigesimo quinto. ff. si certum petat. & hinc est, ut propter modicum debitum quis de fuga suspectus non iuretur, nec excludatur, ut inquit glos. in athen. minoris debitor. Cod. qui da. tutor. poss. & facit, ut inquit Ludovic. Roman. tex. in l. legitimos. in versiculo, parte ibi, Rei quoque. ff. de legit. tutor.

25

Si vero opinioni contraria, de qua supra adhareamus, erit ea etiam in quatuor casibus limitanda. Quorum primus est, quando fideiussor ut principalis se obligavit: eo namque casu cum videatur iuxta athen. presente. C. de fideiussor. & manda. renunciassè, Et ex merito consequenti est verus debitor, quia statim nulla præcedente excussione conveniri potest. & ideo à statuto vel lege qualibet municipalis de debitore loquente comprehendendum est.

Secundo loco limitatur & non procedit in illis locis, ubi vi legis municipalis vel statuti excussio sublata esset, prout in multis Italiae locis reperitur: tunc enim cum debitores statim conveniri possint: nullo modo à principali debitore differre dicuntur, & ideo tanquam principales & vere & propriè debitores à lege municipalis, vel statuto comprehendendi debent.

Tertio limitatur, quando testator gravaretur fideiussorem redem

29

redem vel quemlibet alium suis creditoribus satisfacere: Nam licet, ut supra vidimus, de verè & propriè creditoribus, non autem fideiussoribus intelligendum sit: & sic in tali casu à statuto vel lege de creditoribus loquente non comprehendantur: hæc tamen conclusio limitatur, quando testator ex causa fideiussionis tantum esset obligatus, eo namque casu huiusmodi dispositio testatoris, quæ alioquin esset inutilis & prorsus superflua, de debitore vel creditore ex causa fideiussionis intelligitur, ut dicunt Doctores in d. l. si fideiussor. ff. de legat. primo, argumento l. secunda, & tertia, in principio. ff. de liber. præterit.

Quarto loco limitatur, quando militaret eadem ratio, ut inquit Alexand. in consil. 113. & si celeberrime Doctor, volum. 3. & refert Curt. in d. l. 1. num. 79. cum sequentibus. ff. si certum petat. concludentes legem vel statutum loquens de debitore, ubi est eadem ratio, impropriè etiam debitorem comprehendere.

C A P. III.

A R G V M E N T V M.

Debitoris verbum in statuto an comprehendat clericos?

S U M M A R I A.

- 1 Statutum loquens generaliter de debitoribus & creditoribus, an clericos comprehendat.
- 2 Statuta laicorum, clericos quo ad eorum fauorem includunt.
- 3 Statuti, legis, vel ritus beneficio uti volens, eo cum suis qualitatibus uti debet.
- 4 Clericus succumbens coram iudice laico ab eodem in expensis condemnatur.
- 5 Statuentes legumq. latores, in clericos iurisdictionem non habent.
- 6 Leges Imperatorum, quæ contra libertatem ecclesiæ non sunt, nec repugnant priuilegiis ecclesiæ, ecclesiasticisq. personis, suntq. ex se honestæ, à summis Pontificibus approbantur.
- 7 Leges Imperiales, etiam in foro canonico militare, dummodo canonicis sanctionibus non repugnent.

Quoniam vidimus supra, an statutum vel lex aliqua municipalis loquens de creditore vel debitore, comprehendat fideiussores: et merito eandem subiectam materiam prosequendo, an ad clericos extendatur, illosve complectatur, videndum est? hanc conclusionem late prosequitur Prosp. Carauita in suis commentariis ad Ritus Magnæ Curie, in interpretatione Ritus 166. num. 34. Vbi distinguendo inquit: Aut loquimur de clerico agente, & uti volente legis statuti vel Ritus beneficio: Aut verò contra de conuento vi, & dispositione ipsius legis, statuti, vel Ritus. Redeundo itaque ad primum membrum distinctionis, quando scilicet ipse agit: & tunc inquit Carauita prædictas leges statuta vel Ritus clericos etiam amplecti, ut dixit Bald. in l. cunctos populos, colum. 7. versic. sed hic, num. 10. C. de summa Trinit. & fide Cathol. ubi idem etiam voluit Are. col. 5. & rursus idem Bal. in l. de quibus, quest. 5. ubi etiam Ias. num. 12. ff. de legibus. & Abb. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, vers. ideo secundum eum, extra de constit. Mouentur autem Doctores ex eo, quod statuta laicorum clericos quo ad eorum fauorem includunt. Et de hoc

dicat Carauita dubitandum non esse, & loquendo de ritu illo & aliis, quos ibi refert, Quotidie inquit id in omnibus causis regni obseruari, vbiunque clerici iuxta formam illius ritus instrumenta contra suos debitores liquidant. Et ita veram esse hanc conclusionem arbitrat, ut si male egerint, teneantur ad pœnam, si qua eodem vel alii statutis ea de re imposita esset: Quandoquidem ex quo illius statuti, legis vel ritus beneficio uti voluerunt, eo cum suis qualitatibus uti debent, ut inquit Bald. in d. l. de quibus, quest. 6. ff. de legibus, & l. contra. §. fin. ff. de pact. & in l. 1. quest. 6. num. 5. C. de contrahen. empt. argumento l. in venditione. ff. de actio. empt. & rursus idem Bald. in consil. 227. honestus, num. 4. volumine primo, & Abb. in consil. 6. casus, volum. 1. & Decius in cap. nouit, num. 16. in glos. quicunque, extra de iudic. & Petrus Rebuff. in commenta. constitut. Franc. in proem. glos. 1. vers. septimo, num. 78. volum. 1. Petrus Foller. ad Marant. parte 6. actu 8. num. 16. Confirmatur etiam ex eo quod clericus succumbens coram iudice laico, ab eodem iudice in expensis condemnatur, ut voluerunt Imo. & Felin. in c. at si clerici, colum. 6. in fin. extra de iudic. Aut verò clericus non agit, imò econtra villius legis, statuti vel ritus ipse conuenitur in foro ecclesiastico, & tunc cum hac de re magis dubitandum videatur, ideo variæ extant Doct. sententiæ & opiniones. Nam Bar. in eadem l. cunctos populos, quest. 5. num. 29. ut huiusmodi leges statuta vel Ritus clericos quoque amplectantur, existimauit ea potissimum ratione: quod statuta & Ritus huiusmodi instrumenta executionem paratam habere disponentes, ex quo specialiter contra Ecclesiæ Ecclesiasticasve personas non loquuntur, minusque contra earum libertatem, concessa que eis priuilegia, etiam clericos, dummodo in eorum foro conueniantur, comprehendere debent, ut videtur text. in c. cum venissent. extra de eo, qui mitt. in possess. & in c. cum causam, extra de re iudic. Hanc eandem opinionem Bar. firmarunt Hosti. & Ioan. And. in c. fin. extra de solut. & Ias. in l. quories, num. 24. C. de rei vendic. & Lapsus allegat. 81. & Calcan. in consil. 7. & Roder. Suarez. in l. postrem. ampliatio. 8. ff. de re iudic. asserens hanc opinionem communem esse inter Canonistas, & Didac. Couarr. lib. practica. quest. c. 8. num. 5. Et ideo Barba. in consil. 14. num. 11. volum. 2. dixit quod si statuta laicorum contra ea sunt, quæ competunt Ecclesiis vel clericis ut Ecclesiis, vel clericis non priuilegiatis, sed ut aliis & eos liget, & etiam in foro episcopali seruari debeant, cum venisset, extra de eo, qui mitti. in possess. & c. constitutus. extra de integ. restit. & c. cum causa, extra de re iudic.

Contrariam verò opinionem contra Bart. tenuit Bal. in d. l. cunctos populos, & monetur: quia licet statutum prædictas condiciones habeat, non ob id tamen statuentes vel legislatores in clericos iurisdictionem habent. c. ecclesia sanctæ Mariæ, extra de constitutio. & c. bene quidem. 96. distinct. Qua quidem ratione Doct. frequentioribus calculis Bart. reprobandam opinionem, ut inquit Imola in c. quod clericis, numero 3. vers. sed aduerte, extra de foro competen. & Felin. in d. c. ecclesia, num. 81. extra de constitut. ubi etiam Decius, num. 50. & Roebus de Curt. in c. fin. quest. 11. princ. extra de constitut. & quod magis communiter Canonistæ teneant contra Bart. dicit Barba. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 10. cum sequentibus. extra de constit. & firmat etiam Benedictus Capra in consil. 15.

num. 40. & 41. putantes tamen id in foro ecclesiastico intelligendum esse, prout etiam concludit Abb. in d. c. ecclesia sancta Maria. num. 40. versic. ideo secundum eum. & ibidem Felin. num. 96. & 98. licet Caraita eadem in loco per ea, quæ voluit Didac. in d. cap. 8. & per text. in d. cap. 1. & 2. 10. distinctio. ut ibi latius profequitur.

Verum existentibus his duabus contrariis opinionibus, hanc Bald. conclusionem, ubi de legibus Imperialibus & regis instrumentis executionem paratam concedentibus tractatur, locum non habere existimant magis communiter Doctores: Et ea potissimum ratione mouentur, quod si leges huiusmodi, quæ contra libertatem Ecclesiæ non sunt, nec repugnant privilegiis Ecclesiæ, Ecclesiasticisve personis, suntque ex se honestæ, à summis Pontificibus approbantur, tex. est in cap. primo, extra de noui oper. nunc. & in cap. inquisitionis, de heret. in 6. & in cap. primo, extra de iuram. calum. & cap. veniens, extra de iureiuran. cum aliis, quæ refert Didac. in episto. de sponsa. in secunda parte. c. 6. in princ. num. 20. ubi id ampliat etiam si de clericis mentionem facerent. Hanc præterea opinionem sequitur Caraita non solum iuribus & rationibus à Bartol. deductis, quibus Imola eo modo de quo supra respondit, sed etiam ab ipso Didaco in d. cap. 8. per text. in cap. primo, & secundo. 10. distinctio. ubi expresse habetur, si leges Imperiales etiam in foro Canonico militare, dummodò canonicis sanctionibus non repugnent, d. c. 1. extra de oper. noui nunc. & Bald. in consil. 30. volum. 1. & in consil. 135. articulus, in fine. & in consil. 397. colum. 2. volum. 3. & Alexand. in consil. 122. numero septimo, volumine quinto. & Petrus Rebuffus in proem. constitutionum Franciæ. glos. 1. versic. quarto limita, numero 72. volumine primo. & Maranta in disput. 8. numero 47. versic. ad decimum. licet ibidem, numero 14. versic. decimo, in terminis istius Ritus aliter dixerit, arguendo & disputando. Nec obstat, ut ait Caraita, ratio Baldi, ut ibi latius ipse profequitur, quod statuentes in personis clericorum iurisdictionem non habeant: quoniam illa iura in statutis inferiorum à Principe procedere possunt, ob id quod canonibus approbata non reperiuntur: non autem in legibus Imperialibus, quæ ut vidimus à canonibus receptæ & comprobatae sunt, & in specie ita respondent Hostiensis & Ioan. Andr. in d. cap. fin. extra de solutio. & Imola. in c. continebatur, circa finem. extra de his, quæ fiunt à præla. sine consen. capit. & Alex. in d. consil. 122.

C A P. IV.

A R G V M E N T V M.

Debitoris verbum in statuto loci superiorem non recognoscentis, an includat clericum.

S V M M A R I A.

- 1 Ciuitates quæ non recognoscunt superiorem habent iura regalia.
- 2 Florentinus populus habebat & habet iura regalia & superiorem non cognoscit. & num. 4.
- 3 Ciuitas superiorem non recognoscens in suo territorio vicem Principis gerit.
- 5 Florentia ciuitatis origo & nomen.

6 Mugellum, vnde dictum.

7 Florentia vrbs se in libertatem vindicauit.

8 Historicis, uti peritis in qualibet arte & professione, credendum.

9 Florentia ciuitas anno Domini 1273. à Rodolpho Imperatore coronatis 26. mille libertatem emit.

Quoniam autem, ut patet ex prædictis, colligitur alia conclusio, videlicet quod principalis conclusio nostra, qua quæritur, an statuta, leges, vel ritus executionem paratam habentes, ubicunque clerici conueniuntur, ad eos quoque extendantur, in statutis inferiorum à Principe non procedat, Tertia dubitatio suboritur, quid nam de statutis & legibus illorum locorum dicendum sit, qui suis potissimum statutis reguntur, & in superiorem quempiam non recognoscunt. Et videtur fortasse dicendum, ut clerici comprehendantur, ex quolibet Principis supremum ius & regalia exercere possunt, ut inquit Bart. in l. 1. §. de quare. ff. de postul. & in l. infamem. in fine. ff. de public. iudic. & l. acta. §. de amplianda. ff. de re iudic. & l. hostes, in fine. ff. de capt. & postlim. reuer. Et ideo receptum est iura ipsa de supremo Principe loquentia, in populo quoque libero & superiorem non recognoscente locum habere, ut dicunt Ioan. Butr. Imola. Henric. Bobic. & Abb. in c. cum Bertoldus, extra de septen. & re iudic. & in c. per venerabilem, extra qui filij sint legit. & Ripain Rub. extra de constit. numero 57. in fine. Et in specie quod populus Florentinus ob id quod si haberet iura regalia, nullum in superiorem recognosceret, sæpe responsum fuit. ita namque responderunt Abb. in consilio 91. volum. 1. & Pontan. in consilio 456. in proposito, & Corn. in consilio 55. volum. 2. & Decius in consilio 125. numero 5. & Soñin. sen. in consilio 273. colum. penult. volum. 2. & Ias. in consilio 70. colum. 2. volum. 3. & Felin. in c. cum non liceat, eolum. penult. versic. quarto considero, extra de præscriptio. & rursum Decius in consil. 357. numero secundo. & Purpur. in l. prima, num. 329. ff. de offic. eius, cui manda. est iuris. & Restaur. Castal. in tract. de Imperat. quæst. 54. numero 11. & iterum Decius in consil. 528. num. 2. & Portius in consil. 167. numero 1. cum sequen. & Menochius in consil. 2. num. 65. & 66. & Natta in consil. 637. numero 28. cum sequen. volum. 3. Cum igitur si ciuitates superiorem non recognoscentes in suo territorio, vicem Imperatoris obtinent, satis conuenire videtur, ut idem de earum statutis & legibus dicendum sit: Nam cum canones leges approbantes solum de legibus Imperialibus loquantur, & Didacus Conarruias & Caraita, ut supra vidimus, ad leges quoque regias extendant: satis ni fallor, conuenire videtur, ut eadem ratione ad leges etiam vel statuta earum ciuitatum extendantur, quæ in suo territorio suis legibus reguntur, & neminem superiorem cognoscunt. Quod autem populus Florentinus & ex consequenti hodie Serenissimus Magnus Dux huiusmodi iura regalia habeat, satis ex prædictis apparet. Verum ut de hac nostra ciuitate aliquid cursim dicamus, sciendum est de Florentinis mentionem fecisse M. Port. Cato. in fragmentis ex libris originum, pag. 240. dum inquit, Fluentini qui & Arnienses dicuntur. & Plinius natu. historia. libro 3. ibi, Fluentini perfluenti Arno positi. Et Procopius lib. 2. de bello Gotthorum inquit, Hoc Totilas bello peracto, non longè post aduersus Iustinum

num & Florentiam urbem copias misisse, hisque Vndellam Rodericumque & Vliarem bellicosissimos viros praefecisse: Qui eo demum venere circa muros mox confidendo obsidione hos cingunt. Iustinus vero, qui nullos in urbem conue-xerat ante hac commeatu perturbatione affectus immodica Rauennam statim ad Romani exercitus Principes misit precatum sibi vel periclitanti opitulatum venirent noctu, qui mittebatur frustratus hostem Rauennam peruenit: resque quo statu Florentiae essent denuntiavit: Tum vero Romanorum non parui exercitus exemplo Florentiam Cyprianus & Ioannes duxere, de quorum aduentu per exploratores Gothi facti iam certiores soluta obsidione in locum, qui tunc Mucialla dicitur, & diei via a Florentia distat, secedunt. Haec ciuitas licet ab initio sub imperio Romano fuerit: Nam ut inquit Leonardus Aretinus in principio Florentinae Historiae, principium a militibus L. Silla habuit, quibus cum perfecto bello sociali pro suis laboribus Fesulae eiusque territorij pars assignata esset, ob montis difficilem ascensum viarumque asperitatem paulatim Fesulas relinquentes in planitie inter flumen Arni & Mugnonis habitationes aedificare coeperunt. cumque interiecto aliquo tempore multa aedificia construxisset, pulchraque aedificiis ornata via appareret, eam vicini Fluentiam seu Fluentinam appellare coeperunt, uti cum inter duo flumina posita esset, ab eorum fluxu nomen acciperet, & eius habitatores deinde Fluentini dicti sunt, quousque Florentia dicta fuit. Raphael vero Volaterranus, libro 5. commentariorum urbanorum, opinionem Aretini reprehendit, dum a militibus Sillae aedificatam fuisse existimat: propterea quod ex lib. Chronicorum apparet a tribus illis viris Caesare, M. Antonio, & M. Lepido Coloniam deductam fuisse: cum in illis dicatur C. Caesaris, Marci Antonij & M. Lepidi Pontificis Colonia Florentiam deductam a triumuiris assignatam L. Iulia, Centuriae Caesarianae in iugera per cardines & decumanas termini rotundi pedales & distantias inter se in pedes 2400. At Frater Leander cum Florentiae mentionem faceret, subdit, Volaterranum opinionem Laurentii Vallae approbare in quadam sua epistola, existimantis Fesulanos huic ciuitati principium dedisse, qui Fesulas relinquendo commodioris habitationis gratia sedes suas iuxta Arnun vti in loco Amceniori & magis culto constituisse. Alia fuit opinio An-nii, libro septimo suorum commentariorum, ut refert ibidem Frater Leander, qui ait hanc urbem a Iano sublimi nominato a Catone Ianus Arin conditam fuisse, verbis Catonis potissimum inherens, dum ait: Ianus fundauit duas colonias ad profluenta Arni, videlicet Fesulas, & Arin Iani, & ideo Arinium existimasse hanc urbem prope Arnun, vbi Arignanum dicitur, aedificatam fuisse: nec difficile putare si diligenter quarratur ibidem principia & vestigia inuenire. Ego hanc opinionem non probo, tum quia a Fesulis valde distaret, tum etiam quia hodie quoque extat locus Arignanum appellatum, vbi pons est, quo Arnun transimus, & distat ab hac vrbe decem miliaribus. Vrbe tamen Florentia licet ab initio esset & Imperatorem superiorem haberet, ab

Imperii tamen Romani iurisdictione in libertatem se vindicauit, & pluribus Germanorum Imperatoribus non paruit, sed Caroli eius nominis primi & Roberti Neapolitanorum Regum protectioni se commendarunt, & Etruriae ditionem acquisiuerunt, ut ex Historicis constat, quibus plena fides adhibenda censetur, quemadmodum in qualibet arte & professione peritis. l. septimo mense. ff. de statu homin. & l. antiqui. ff. si pars hered. petat. & l. si pater. ff. de solution. & l. Cicero. ff. de pen. & l. prima. ff. de ventre inspiciend. & c. fraternitatis, extra de frigid. & malefic. & docuit Bartol. in l. prima, numero 22. ff. si cert. petat. & alii Scribentes, Alexand. & Decius, numero 21. & est casus in c. cum causam extra de probation. vbi gloss. per libros antiquos, & Innocent. & Iohan. Andr. Bald. Aegid. Imola & Abb. num. 3. ibi aduertunt. Constatque etiam Florentiam ipsam ciuitatem anno Domini 1273. a Rodulpho Imperatore 26. mille coronatis solutis libertatem ipsam consequutam fuisse, ut refert Platina in vita Honorii IV. & Egnatius in vita Rodulphi testatur, Honorio IV. ob Italiae salutem negotium hoc non displicuisse, licet Caesaris infamem auaritiam aduertat, & tradit Portius Imolenis in consil. 167. num. i. cum seq.

C A P. V.

A R G V M E N T V M.

Instrumenta publica quas solennitates requirant.

S Y M M A R I A.

- 1 Publica instrumenta, quae dicantur.
- 2 Forma instrumentorum solemnium & authentica, quae sit.
- 3 Instrumenta publica ad eorum validitatem, quae continere debeant.
- 4 Notarius exprimere debet illud, quod conficit, publicum esse instrumentum.

Executionis materiam cum tractemus, quae potissimum publicis instrumentis conceditur, quanam tamen publica instrumenta dicantur, pro faciliiori eorum quae dicenda sunt, interpretatione in primis videndum est. Ea igitur publica instrumenta dicuntur, quae manu publici tabellionis in publica & solenni forma conscripta sunt, c. 2. & ibi notant Doct. extra de fide instrum. & tradit late Specul. in §. nunc dicendum restat, in princ. in tit. de instrum. edi. Bart. in l. si quis ex argentariis. §. si initium. ff. de eden. per tex. in §. sed & si sic instrumenta, & §. sequenti, in Auth. de instrum. caut. & fide. & tradit late & copiose Prosper Carauita super Ritibus magna curia, ritu 116. num. 6.

Forma autem tamen solennis & authentica huiusmodi est: In primis enim instrumentum publicum inuocatione nominis Domini nostri Iesu Christi continere debet, deinde vero nomen Pontificis, eiusque Pontificatus annum, & indictionem, ut habetur in Authent. ut praenatur nomen Imperatoris, in princ. & tradit gloss. in l. generali. C. de tabul. lib. 10. & Natra in consil. 329. num. 1. vol. 2. & Lanfranc. in sua praxi, in c. 9. num. 16. cum sequen. & Aret. in §. item verborum, num. 5. Instit. de inutilib. stipul. Et ideo Florentiae hodie lege sancitum est, ut post nomen

Pontificis, eiusq; Pontificatus annum, nomen Serenissimi Magni Etruriæ Ducis & Imperij annus apponatur: & id earatione potissimum dicendum videtur, quod in Dominio Florentino, ut supra diximus, superiorem non recognoscat.

Prædictis tamen gl. in d. l. generali. C. de tabul. lib. 10. quam sequitur ibidem Lucas de Penna, col. 3. in fin. addit à notario siue Tabellione exprimendum esse illud, quod confecit, & publicum esse vel fuisse instrumentum. Quandoquidem ex eo quod & à notario confectum sit, publicum instrumentum esse, & ut publicam fidem facere, consequens non est, cum soleant sæpe alias scripturas facere, quæ publicæ non sunt. Et ideo inductum est, ut illæ tantum, quæ publicas esse attestantur, instrumenta publica dicantur, & fidem publicam faciant: & hæc sunt, quæ paratam executionem habere dicuntur. Hanc conclusionem gl. & Luca de Penna sequitur Aymon Crauet. in consil. 150. in causa, in princ.

C A P. VI.

A R G V M E N T V M.

Signetum Notarij an necessario requiratur in instrumento, & an in protocollo.

S V M M A R I A.

- 1 Notarius signum apponere debet, alioquin non dicitur publicum instrumentum, & fidem non facit.
 - 2 Instrumentum notarij, an à Locumtenente, vel substituto signari possit.
 - 3 Instrumentum regio sigillo signatum, sententiæ vim habet.
 - 4 Signum notarij, an sit de solemnitate instrumenti, in iure expresse decisum non reperitur, sed à Doctoribus nostris tenetur, & pluribus iuribus & rationibus comprobatur.
 - 5 Signum notarij ubi ex consuetudine apponi solet, si non apponatur, instrumentum non subsistit, nec fidem facit.
 - 6 Protocolum non dicitur, si signum notarij non habeat.
- 1 Signum præterea & Notarij ad inducenda publica instrumenta adesse necesse est, ut inquit Lucas de Penna in d. l. generali. C. de tabul. lib. 10. Quod sane, ut ibidem subdit, ita de essentia est, ut ab eodem etiam Notario mutari non possit. Hanc conclusionem, ut signum notarij omnino requiratur, sequitur Ang. in consil. 220. ad hoc ut scriptura. & Bar. in l. prætor. §. si initium, num. 32 ff. de eden. & Nicol. Boerius in quest. 36. num. 8. & quest. 37. num. 10. & Decius in c. 1. in 9. requisito, num. 13. extra de fide instrum. & Ias. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, num. 43 ff. de verb. oblig. & Aymon Crauet. in consil. 72. in contractu, num. 4. & Felix Phæbei Asculanus in consil. 118. num. 6. vol. 2. consilio crimin. diuers. & de hoc est tex. in l. fin. §. nec callidis. C. de assēs. & tradit iterum Bar. in l. testium. §. si quis ex testibus ff. de testam. & Felin. in cap. scriptura, col. 4. extra de fide instrum. & Panorm. in d. c. 1. eod. tit. & Natta in consil. 329. num. 2. vol. 2. & Corn. in consil. 22. licet, vol. 3. & in consil. 70. duo. colum. 1. vol. 4. & in consil. 118. placet, col. 2. eod. vol. 4. Et tradit Petrus Rebuffus in tractat. nomin. num. 24. ubi etiam querit, an & à Locumtenente vel substituto signari possit. Et rursus idem Rebuffus in l. ynica. in gl. in ver. alius, num. 25. C.

de senten. quæ pro eo, quod inter. inquit, instrumentum & Regio sigillo signatum sententiæ vim habere, 3
authoritate Bal. in l. qui restituere ff. de rei vend. & Socin. in consil. 199. in causa testamen. col. 2. vol. 2. Et iterum Corn. in consil. 226. num. 3. vol. 3. dum inquit, & licet 4
de iure expresse decisum non reperitur, signum ex substantialibus instrumenti esse: Doctores tamen plura deducere, quibus ad essentiam & validitatem instrumentorum publicorum signum Notarij accedere debere satis concludenter ostendit, prout voluit Speculator in tit. de instrum. edi. §. breuiter. & Cynus in l. contractus, in fin. C. de fide instrum. & Iacob. de Arena in l. ad testium. §. si quis. ff. de testa. per tex. in §. sed si instrumentum, in Auth. de instrum. caut. & fide. ubi gl. in ver. adiicitur, & verbo, oportet, & est tex. iuncta gl. in ver. signum. §. item lex Cornelia. Instit. de public. iudic. & idem habetur in l. fin. C. de assēs. & in l. 2. C. de cogen. fisci debito. lib. 10. & idem voluit Bal. in l. si quis ex argentiis. §. si initium tabularum. ff. de eden. & rursus idem Bal. in l. Lucius. ff. de milit. testam. & Pet. de Anchar. in consil. 432. præmissa. in princ. & iterum etiam idem Ang. in Auth. de tabellio. Et facit ad rem nostram non modicum, illud quod voluit Bal. in prima constitutione C. & Panorm. in c. 1. extra de fide instrum. & Et ideo magis ibi procedit, ubi extat consuetudo, ut signum notarij in instrumentis apponatur. Planè tunc si apponi omittatur, instrumenta non subsistunt, ut inquit Bal. in d. l. testium. §. si quis. ff. de testam. & in d. 1. constitutione. C. id quod voluit etiam Imola in d. c. 1. extra de fide instrum. & faciunt ea, quæ notat gl. in Auth. ut præpona. nomen Imper. in princ. Vnde dixit Bal. in c. significauit, extra de appellat. Instrumentum consueto signo carens fidem non facere, argumento illius tex. & id ea potissimum ratione, quod consuetudini standum sit & ideo si Signo careat, ex quo una ex solemnitatibus deficit, ut non subsistat, dicendum est. Et ideo Corn. in eadem auth. num. 4. ad & protocolum infert, & ex prædictis concludit, ut 6
si huiusmodi signo careat, ob id quod solemnitates requisitas non habeat, publicum non dicatur, & ex consequenti ei tanquam non publico fidem adhibendam non esse, ut voluit Bal. post. Nic. de Mattarel. in Rub. C. de fide instrum. Vnde etiam Anch. in d. consil. 432. dixit, protocolum, suis solemnitatibus carens, inter quas signum quoque connumerat, non probare, & ex consequenti instrumentum inde extractum & trassumptum tanquam ab infecta radice proveniat, fidem non facere. Nam, ut ipse ait, Protocolla omnes eas solemnitates, quæ in instrumentis publicis requiruntur, habere debent, ut præsupponit etiam Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in §. videndum, vers. & nota quod tabellio, in tit. de instrum. editio. Hanc præterea opinionem firmavit Bal. de Bart. cui se subscripsit Corn. in consil. 94. vol. 4. motus penè eisdem iuribus & rationibus, de quibus supra dictum est, asserens authoritate Panorm. in c. 1. vol. 3. extra de fide instrum. ita communem Notariorum practicam sese habere, & communiter observari, cuius conclusionem eam pluribus comprobans sequitur Corn. in sua subscriptione: concluditque etiam protocolla seu, ut dicunt, Imbreuiaturas, solemnitates à iure vel consuetudine requisitas habere oportere: alioquin fidem non facere, ut voluit etiam Cagnol. in l. si librarius, num. 33. latè. & copiose prosequens hanc conclusionem. ff. de reg. iur.

Nec obstat si fortasse prædictis obiciatur, ut inquit

inquit Iacob. Menoch. in *consil.* 48. num. 15. vol. 1. maximam esse inter omnes Doctores nostros controuersiam, an ad instrumentorum perfectionem, signum & subscriptio necessaria sit: propterea quod multi in ea opinione sunt, vt necessaria non sint, prout magis communem opinionem esse attestatur Alexand. in *Rubr. ff. de oper. noui nunciat. numero 14. & ibidem. Nicotinus, num. 112.* & alii plures quos refert Roland. à Valle in *consil.* 44. num. 40. volum. 1. qui refert etiam Cardinalem in *consil.* 113. colum. 2. dicentem signum notarii apponere in instrumento extracto necesse non esse, & ideo multo minus in protocollo. Vnde Castrensis in *consil.* 204. quem sequitur Rolan. in *d. consil.* 44. nu. 42. respondit iis quæ dixit Bald. in *d. l. contractus*, notarii signum & subscriptionem ad instrumenti perfectionem necessariam non esse, prout voluerunt etiam Felin. in *c. cum P. Tabellio, num. 5. extra de fide instrum.* & Boerius *quest. 37. nu. 10.* & Neuiza in *consil.* 24. num. 5. Et id, quod de signo dicit, eadem ratione in ipsa subscriptione locum habet: propterea quod sufficiat protocollum in principio vel in fine subscriptum esse, videlicet cuius notarii protocollum sit, cum inscriptio ad omnia sequentia referatur, prout subscriptio ad omnia præcedentia, vt voluit Bart. in *consil.* 163. quem sequutus est Boerius in *d. quest. 37. num. 10.* & idem clarius voluit Ruin. in *consil.* 159. num. 12. volum. 4. Bald. Butr. Alexand. & alios plures eiusdem opinionis referens, & communem attestatur Decius in *consil.* 447. in fin.

Quoniam negatur prædictam esse magis communem opinionem: nam vltra eos quos tenendo aliam opinionem retulimus, eam quoque tenuit Petrus Rebuffus in *tractat. nomina. quest. 10. numero 24.* dum vult literas tam gradus, quam nominationis manu scribæ vniuersitatis signari oportere, per text. in *l. Diuus. 2. ibi, literas inclusas atque obfigatas, ff. de custod. reor.* Ea potissimum ratione, quod sicut acta iudicis sine eius signo fidem non faciunt, vt inquit Dynus in *l. in fraudem. §. quoties. ff. de iure fisci.* Ita etiam instrumentū sine Notarii signo non probet. *l. fin. §. nec callidis. C. de assess. & Bart. in l. ad testium. §. si quis ex testibus. ff. de testament. & Guido Pape in statu. si quis per literas, in verbo. propria manu. in fin. & Felin. in cap. scriptura, colum. 4. extra de fide instrument.* Præterquam quod ita etiam obseruat consuetudo, vultque ex substantialibus instrumentorum esse, vt voluerunt Panormit. & Decius in dicto cap. 1. extra de fide instrument. & Bart. in *l. si quis ex argentiis. §. si initium. ff. de edend. & Corn. in consil. 22. licet, colum. 3. & in consil. 70. duo, colum. 1. volum. 4. & in consil. 118. placet, colum. 2. eodem volum.* Et ideo in constitut. regni Siciliæ, in tit. de fide & autoritate instrumentorum, in tit. 83. dicitur instrumentorum solemnitatem augentes, vt de eorum fide nulla omnino in posterum dubietas oriri possit statuimus, vt si quantitas quæ in contractu deducitur infra libram auri subsistat, & de mobilibus vel immobilibus & quibuslibet rebus aut causis in instrumento duo testes bonæ & probatæ opintonis subscribant, præter iudicem & notarium: si autem libram auri excedat, tres testes probatæ fidei, præter iudicem & notarium, qui sint omni

exceptione maiores & scientes literas in illis locis, in quibus literas scientes inueniri possunt: alioquin alii etiam assumantur: Contra prædictam autem formam confecta instrumenta in posterum nullam habeant firmitatem. Vnde notat ibi gloss. in verbo *subscribant*, eo iure solemnitate de qua ibi interuenire debere: At hodie vi illius constitutionis testium propriæ manus subscriptionem, quæ de iure communi necessaria non est, accedere debere, cum iure communi Notarius nomina testium tantum describeret, vt habetur in *§. sed & si instrumenta, in Authent. de fide instrument. & notatur in l. donatio, in gloss. in versic. non etiam, & c. C. de donation. & gloss. in versic. non etiam, in Authent. de hered. & falcid. §. si vero absunt, in gloss. ergo contra, & c. & in l. fin. C. de testament. & facit text. in *§. 2. Instit. de contrahend. emptio.**

Præterea quod signum Notarii necessarium sit, firmat Cassa. super constitution. Burgund. in text. conclusionis & approbationis consuetudinum Ducatus Burgundia, in text. ibi, *signe de alicun de noz secretaries ou grassiers. per ea, quæ dixit Felin. in cap. scripturam, colum. 5. extra de fide instrum. & Bal. in d. l. contractus, colum. 3. C. de fide instrument. & in l. si quis. §. quid enim. ff. de edend.* Et dicit Bertran. in *consil.* 133. volum. 2. fidem instrumento adhibere ob solam sigilli appendentiam contra regulam esse, & fatuum esse eum, qui id facit & si aliter in protocollo res sese habeat, nisi consuetudo aliter obseruet, vt in *d. cap. P. vbi tradit etiam Felin. extra de fide instrument. vbi etiam ponit, an nota protocollis probeat rursus quod signum Notarii sit necessarium, voluit etiam Aymon Crauet. in *consil.* 116. num. 3. per ea quæ notantur in cap. 1. & in *d. cap. cum P. Tabellio, extra de fide instrument. & per ea quæ voluit Angel. in d. consil. 220. & Bald. in consil. 47. in fin. vol. 1. & Guido Pape in quest. 616. circa finem, & Decius in consil. 97. colum. 1. in fine, & Corne. in consil. 226. volum. 5. & in consil. 94. & in consil. 118. volum. 4. Et licet aliquæ ex dictis solemnitatibus de iure necessariae non videantur, & præsertim in notarii imbreuiatura, dummodo alioquin vitium non contineant, vt inquit Cynus in *d. l. contractus. C. de instrument. & Alexand. in d. consil. 14. colum. 2. & Decius in consil. 447. colum. 2. & habetur in additione ad Guidonem Pape quest. 122.* Consueuerunt tamen tales solemnitates adhiberi: & ideo si omitterentur, instrumentum fidem non faceret, cum omissio solemnitatis ex consuetudine requisita ita vitiet instrumentum, vt omissio solemnitatis iuris, vt inquit gloss. in *Authent. vt præponat nomen Imperatoris, quam vti notabilem refert & sequitur Alexand. in consil. 166. colum. penult. volum. 6. & in consil. 37. colum. 4. volum. 3. & idem tenuit Rom. in consil. 65. colum. 2. versic. non enim solum, & Socin. in consil. 245. colum. fin. volum. 2. & in consil. 2. colum. 1. volum. 3.* Imo etiam imbreuiatura, vt ipsi dicunt, notarii solemnitates omnes requisitas ad instrumentorum publicorum perfectionem induendam & habere debet: alioquin ex ea instrumentum sumi non potest, & sumptum fidem non facit, vt voluit etiam Paris. in *consil.* 28. num. 62. & 63. volum. 2. vbi saltem signum in principio libri adesse præsupponit.**

C A P. VII.

A R G V M E N T V M.

Instrumentum Notarij fidem facit, si in protocollo reperiatur, & ibi plura de protocollo.

S V M M A R I A.

- 1 Instrumenta publica ad eorum perfectionem debent reperiri in protocollo.
- 2 Suspicio falsitatis instrumenti, pro falsitate habetur.
- 3 Testamentorum causa, quia in eis plerunque fraudes fieri solent plures solemnitates à iure reperta & inducta sunt.
- 4 Cartis separatis & non existentibus in codicibus vel protocollis, fides non adhibetur.
- 5 Protocolum, quod dicatur.
- 6 Protocolum, unde dictum.
- 7 Liber capituli & in eius archiuo retentus ubi tractatur de graui præiudicio, non probat.
- 8 Protocolla scripta & subscripta manu ipsius notarij, qui de eis rogatus fuit, esse debent.
- 9 Instrumentum sumi non debet ex ea scriptura, quæ relatione habita ad protocolum apparet à Notario de ea re rogato. in numerum scripturarum protocolli relatam non esse.
- 10 Notario asserenti de aliqua scriptura rogatum fuisse non creditur.

Secunda autem [†] solemnitas seu perfectio publicorum Instrumentorum ea est, ut in protocollo reperiatur: & ideo facta diligenti perquisitione si appareat in protocollo, ubi quamplures alii sunt contractus, & præsertim eiusdem temporis, illum de quo agitur non reperiri, ei fides adhibenda non est, nec fidem facit: Quandoquidem ut inquit Petrus de Anchara. in consil. 431. num. 2. & 3. quando vere & probabiliter non constat illud esse protocolum, in quo scriptura aliqua reperitur; Vtique multo minus ei, quæ inde sumpta est, fides adhiberi debet, propterea quod ex infecta radice fructus perfecti non producuntur, cap. vulneratio. 1. quest. 1. Hanc præterea conclusionem sequitur Nicol. Boerius in decis. 36. num. 3. & tradit Bertr. in consil. 218. num. 6. vol. 1. inquit nulli instrumento credendum esse, cuius protocolum non exhibetur. Quod sane quando de eius fide dubitari contingit exhibendum est: & id ea præsertim ratione; quod ubique protocolla generali quadam notariorum consuetudine fieri consueuerunt, & ideo dicunt non valere instrumentum, cuius protocolum non reperitur, ut inquit Nicol. Mil. in suo repertorio, in verbo, instrumentum. §. instrumentum valet. & id probat auctoritate gloss. ut ibi. suspicio [†] enim falsitatis instrumenti, pro falsitate habetur. l. iubemus. C. de probatio. Plane cum testamentum seu instrumentum quodlibet sit magni ponderis, & in eis plerunque fraudes fieri consueuerint, merito ad eorum perfectionem, & ut fidem faciant [†] plures solemnitates excogitatae & inductae fuerunt. l. hac consultiissima. C. qui testament. facere poss. & l. fina. C. de fideicommiss. & tradit Bart. in consil. 22. Et ideo si accidat, ut carta [†] aliqua ab aliis codicibus & protocollis separata sit, ei fidem adhibendam non esse, nisi tenor duobus testibus ex numero adhibitorum probetur, ut ibi tradit Boer. nu. 3. præterquam quod con-

trarium obseruat communis usus & practica notariorum, qui illud protocolum appellant. Quod [†] sanè propriè dicitur, in quo breuiter & succinctè Instrumenta notantur, ut deinde per ocium & vbi-cunque opus sit, latius extendantur. Inde dictum [†] protocolum, quod primum membrum vel potius prima membrana sit. Quando igitur, ut inquit eodem loco Boerius, instrumentum in domo notarij repertum non est, nec adsunt testes, nec reperitur originalis scripta instrumenti, ad quam recurri debet. §. fin. in Auth. de tabellio. & voluit Bald. in consil. 130. vol. 2. & Paul. Castrensis. in consil. 118. visis ijs, quæ narrantur, & omnes late in l. contractus. C. de fide instrument. merito fidem non faciunt, ut voluit etiā Corn. in consil. 6. vol. 4. & Felin. in d. c. cum P. Tabellio, versic. secundo queritur. Præterea hanc conclusionem sequitur Cassaneus super consuet. Burgund. §. 12. Rub. 10. in casu 11. & in consil. 63. num. 21. versic. item adhuc magis redduntur suspecta. dum vult instrumenta valde suspecta esse, quando protocolla reperiuntur, & ideo idem subdit Bald. voluisse in l. Cassius. ff. de Senator. prout de eo meminit Iac. à sancto Gemignano in l. fin. num. 28. C. de edicto diui Adrian. tollend. Et licet referat eundem Bald. sibi contrarium: dicit tamen pro prima opinione iudicari vidisse, videlicet, ut non credatur instrumento, nisi protocolum exhibeatur, prout etiam firmavit Thom. Gram. in decis. 106. num. 37. inquit instrumentum credendum non esse, nisi in protocollo appareat. & idem voluit Rom. in consil. 174. ut ipse inquit, amplissime Doctor, col. fin. Et ideo inquit Gramma. consultum fuisse, nisi reperiatur instrumentum in protocollo, ei fidem adhibendam non esse, ut voluit Rom. in loco supra relato. Præterea hanc conclusionem sequitur Alciat. in consil. 12. num. 8. versic. secunda ratio est. moueturque loquens de quadam recognitione ex eo quod probari non possit, quia in protocollo notarij non reperiatur instrumentum ipsum recognitionis: & ideo probatio valde dubia ac suspecta reddatur, per tex. in d. §. fin. num. 9. in Auth. de tabellio. subdens non referre si exemplum talis recognitionis in loco ubi anniuersalia illius Ecclesiæ conseruantur reperiatur: Quia cum tractetur de graui præiudicio, huiusmodi liber [†] anniuersaliū, 7 ut ipse ait, fidem non facit, ut ibi latius ipse profectur, & voluit etiam Bertran. in consil. 45. num. 8. & 9. vol. 7. & in consil. 173. quasitum est, vol. 6. Vnde dixit Menoch in consil. 42. num. 7. vol. 1. Instrumenta authentica ex protocollis tantum sumi, ut voluerunt Bald. in l. nostram. num. 3. C. de testam. & Curr. sen. in consil. 56. super processu. col. pen. & iterum Socin. in consil. 27. col. 3. & 5. vol. 2. & Paris. in consil. 28. num. 22. vol. 2. & in consil. 61. num. 3. vol. 3. & Boerius in quest. 252. num. 8. & Neuiz. in consil. 24. num. 8. in fin. & in consil. 26. nu. 45. & refert Menochius in tract. de arbitr. iudic. lib. 2. centuria 2. casu 187. num. 2. cum seq. ubi expressè dicit protocolla in iudiciis fidem non facere: sumi tamen ex eis instrumenta authentica, quæ deinde in iudicium deducuntur & probant, ut voluit Cynus in l. contractus. C. de fide instrum. & Signorol. de Homodeis in consil. 224. in questione proposita. num. 1. & Castrensis. in consil. 3. visis & ponderatis, quæ in princ. & Ang. in consil. 275. col. 2. Quæ [†] etiam protocolla scripta aut saltem subscripta manu eiusdemmet notarij, qui de illis rogatus est, esse debent, ut est receptior opinio, ut attestatur Ruin. in consil. 144. num. 2. & in consil.

consil. 159. num. 3. volum. 4. & in consil. 211. num. 13. vol. 2. & in consil. 11. num. 23. volum. 3. & Alexand. in consil. 153. num. 8. volum. 2. & late Paris. in d. consil. 28. num. 2. & num. 28. vol. 2. & Roland. a Valle in d. consil. 44. num. 40. vol. 1. & Didac. Couarru. lib. practi carum quest. cap. 20. num. 4. versic. 7. ad valorem. Et ideo redeundo ad rem nostram, ¶ quando in protocollo non reperitur scriptura, seu vt dicunt Bozza, cum ex eo sumi non possit, vt pariter etiam fidem non faciat, si inde sumatur, omnino dicendum est. Et ideo dixit Menochius in eodem consil. 187. num. 31. Instrumentum sumi ex ea scriptura non debere, quæ ad protocollo habita relatione, apparet à Notario in numerum scripturarum protocolli relata non fuisse, nec esse. Et ideo magis tunc dicendum est, cum scriptura aliqua de qua dubitatur, continet annum & diem, & eiusdè anni & mēsis alia instrumenta in protocollo prædicto reperiuntur: illud autem de quo dubitatur, nequaquam; nam huiusmodi scripturæ valde suspectæ cum sint, vt scribit idem Didacus lib. practi quest. c. 19. num. 3. vers. quarto erit obseruandum. nulla ratione concedendum est, vt ex eis instrumentum authenticum sumi possit. Confirmat hanc conclusionem illud quod dicit Anchara. in consil. 431. præmissa sine allegationibus, in princ. dum inquit ¶ etiam quod ipsemet qui de aliqua scriptura conficienda rogatus dicitur, de ea se rogatum fuisse dicat & attestetur, ei credendum non esse: & ideo instrumentum authenticum, quod fidem faciat sumi non posse: ex quo vt ibidem inquit Achar. scriptura illa in protocollo redacta non est, & ideo suspectam & vitiatam esse: nec illam notarii attestatione prodesse, cum ad naturam potius simplicis testimonii quam publicæ personæ accedat ex quo de eius assertione ex abbreviatura, vt dicunt, seu protocollo non constet: Ergo eius assertioni in partium detrimentum & damnum credendum non est. quoniam, extra de probat. Et quod instrumentum non registratum nec in protocollo seu memorialia redactum non probet, videtur rursus voluisse Bart. in l. cunctos populos. C. de summ. Trinit. Et Corn. in consil. 118. num. 2. volum. 4. pariter dicit instrumentum de protocollo sumptum suas solemnitates non habente, tanquam ab infecta radice proueniens fidem non facere, vt voluit Anchar. in d. consil. 432. Debent namque protocollo omnes illas solemnitates continere, quæ in publicis instrumentis requiruntur, vt præsupponit Ioan. Andr. in addition. ad Specul. in tit. de instrument. editio. §. videndum. versic. & nota, quod Tabellio, vbi latius tradit etiam Corne. Et Ruin. in consil. 51. num. 12. volum. 5. inquit instrumenta vt probent, protocollo scriptum esse manu illius notarii, qui illius instrumenti rogatus fuit, oportere ac necesse esse: Ab alio namque scribi non debet, vt habetur in §. nos autem, vbi tradit gloss. in Authen. de tabellio. & notant Specul. & Ioan. Andr. in §. instrumentum, versic. item pono quod non est confectum per eum, in tit. de instrument. editio. Et Bald. in Rubr. versic. sed tamen hic dubitatur. C. de fide instrument. vbi expresse dicit, Notarium protocollo propria manu scribere oportere, vt notant scribentes in cap. inter dilectos, extra de fide instrument. & Bald. in l. 1. §. ne autem. C. de caduc. tollen. & Imol. in cap. fin. extra de offic. deleg. & Angel. & Alex. in l. quadam. §. nihil. de eden. & Alex. rursus in consil. 41. col. 1. vol. 1. Et inter alias falsitatis

suspitiones notat Ioann. Cephal. in consil. 287. nu. 33. vol. 2. quod protocollo siue primæua & originalis scriptura non reperiatur: quandoquidem cum huiusmodi protocolli defectus insolitus sit, falsitatem arguit & præ se fert, vt late tradit Cephal. in eodem consil. num. 26.

C A P. VIII.

Argumentum constat ex Summario.

S U M M A R I U M.

1 Instrumentum sumptum ex protocollo non signato, & solitas solemnitates non habente, fidem non facit

Tertia quoque solemnitas in eo versatur, vt ad faciendam fidem habendamque executionem instrumentum ex protocollo signato, aliasque solitas solemnitates habente ¶ extrahatur, alioquin fidem non faciat, & ex consequenti executionem non habeat: propterea quod vt inquit Corne. in cons. 94. nu. 4. vol. 4. vt alius Notarius ex protocollo seu imbreuiatura alterius instrumentum aliquod sumere possit, vt protocollo sit authenticum, & à defuncto notario publicatum, qui illud confecit, necesse est, vt tradunt Doct. in d. c. cum p. Tabellio extra de fide instrum. & voluit Ang. in d. consil. 220. ibi enim filio Tabellionis cum speciali quadam concessione facultas sumendi instrumentum ex paternis protocolis concessa esset, ob id tamen illud ex protocollo seu imbreuiatura signo paterno & aliis solemnitatibus carente sumere non posse. Ad hoc igitur vt alius Notarius ex protocollo alterius eiusve imbreuiatura instrumentum sumere possit, & fidem faciat, vt protocollo seu imbreuiatura authentica sit, & à Notario defuncto publicata, necesse est.

C A P. IX.

A R G V M E N T U M.

Instrumentum publicum requirit dici loci & mensis expressionem.

S U M M A R I A.

1 Instrumentum publicum ad integram suam perfectionem expressionem mensis, diei & loci requirit, & an idem de loco loci dicendum sit. num. 2.

3 Locus loci, quomodo exprimi dicatur.

Quarta præterea solemnitas in eo ¶ versatur, quod dici, mensis ac loci nominatio accedere debeat, vt inquit Doct. in l. optimam. C. de contrahend. & commit. stipul. quæ tamen deficientibus aliis solemnitatibus nihil efficit. Præterea instrumentum, vt perficiatur & validetur loci expressionem, vbi confectum est requirat, voluit etiam Cynus quem sequitur Angel. in d. l. optimam, & est text. in cap. quoniam contra falsam. ibi, loca designando, extra de probation. & tradit gloss. in cap. Abbate sane, in vers. censeretur. de re iudic. in 6. & in d. l. generali. C. de tabul. lib. 10. vbi etiam Bart. notat, & antea notauerat Specul. in tit. de instrum. edit. in §. instrumentum. vers. quid si locus. & Bald. in l. contractus. col. 2. vers. modo queritur. C. de fide instrum. & Ant. a Butr. & Abb. in cap. 1. eod. tit. Et ab hac sententia, vt scilicet locus

princi-

- 2 principalis apponendus sit, nemo discrepat: Et si de loco loci diuersæ extent opiniones, inter quas ea magis communis est, vt locus loci exprimentus sit, vt inquit Bart. in l. de pupillo. §. qui nuntiat. ff. de oper. noui nunciat. vbi latius prosequitur Alex. † Locus autem loci exprimi dicitur, si fortasse studium vel scriptorium vel thalamus fortasse exprimatur, vt inquit Natta in d. consil. 329. num. 1. cum sequentibus, volum. 2.

CAP. X.

ARGUMENTVM.

Instrumentum & contractus differunt.

SUMMARI A.

- 1 Instrumentum à contractu differt, & in quo, & numero 14.
- 2 Continens aliud est, aliud contentum.
- 3 Contractus quid sit.
- 4 Instrumentorum appellatione papyrus vel membrana continetur.
- 5 Contractus continet id, quod partes agunt.
- 6 Falsitas instrumenti falsitatem contractus non præsumit, nec infert.
- 7 Instrumentum fit, & inductum est ad probandum contractum.
- 8 Instrumento renunciatis, debito renunciare non intelligitur, sed probationi ipsius instrumenti tantum.
- 9 Statutum annullans instrumentum, non annullat contractum.
- 10 Iurans seruare id, quod statuto continetur, non liberatur iureiurando, etiamsi statutum reuocetur, aliter vero si iuretur seruare statutum.
- 11 Contractus donationis ab instrumento donationis differt: Vnde si instrumentum non subsistat, contractus donationis inter viuos duobus testibus probari potest.
- 12 Probari potest veritas rei testibus.
- 13 Notarius qui de instrumento consiciendo rogatus fuit, vt testis examinari potest, & quando id sit.

Istrumentorum quoniam in hac executionū materia sæpe mentio facienda est, illud adnotandum est, † instrumenta & contractus plurimum inter se differre, vt inquit Tiraquell. in tract. de retra. lignagier. §. 2. gloss. 1. num. 1. cum sequen. Aliud enim est instrumentum, † & aliud contractus, prout etiam aliud est continens, aliud contentum, † l. rerum mixtura, & l. eum qui ades. ff. de vsucapion. Plane instrumentum dicitur scriptura notarii partium conventionem continens: contractus vero ipsa conuentio, quæ continetur, vt inquit Bart. in l. si quis legatum, col. 2. vers. aduerte appello. ff. ad legem Cornel. de fals. dum expresse inquit, Instrumentum † papyrus ipsum appellare illud continens quod partes agunt: Contractum † vero id ipsum, quod partes agunt, vt puta emptionem, venditionem, locationem & similia, vt inquit Alexand. in consil. 122. col. in princ. volum. 2. & Bertachi. in tractat. de gab. in 6. parte, num. 6. propterea quod contractus respicit partes, instrumentum vero notarium. Suntque † hæc adeo inter se diuersa, vt falsitas instrumenti contractus falsitatem non inferat: Nam

stant hæc simul, vt instrumentum sit falsum, contractus autem verus, vt inquit Socin. in consil. 2. in princip. volum. 3. & in consil. 32. col. 2. eodem volum. Fit † enim instrumentum ad probationem contractus, qui in instrumēto continetur, l. contrahitur. ff. de pignor. non ad substantiam essentiamve ipsius contractus, vt ait Paul. Castrensis in consil. 101. in princ. secundum antiquam impressionem. Vnde dixit Baldus in l. Labeo. §. 1. versic. quid si quis. ff. de pact. eum, qui † instrumento renunciat, debito renunciare non intelligi, sed probationi tantum ipsius instrumenti, per text. in l. 3. C. de fide instrument. & eum sequitur Decius in cap. cum venerabilis, numero 17. extra de exception. & in consil. 17. colum. fin. & in consil. 169. Vbi etiam dixit, statutum † instrumentum annullans, contractum non comprehendere, ob id quod valde diuersa sunt, & ex diuersis non fit illatio, vulgata l. Papinianus exuli. ff. de minor. & tradit Rolan. à Valle in consil. 43. numero 18. cum sequen. volum. 3. & Imola, Cuman. Castrensis. & alii in l. seruum filii. §. eum qui chirographum. ff. de l. i. & Alexand. in consil. 170. colum. 2. in princ. vol. 7. & Socin. in consil. 92. colum. 6. vers. primum probatur, vol. 3. & Felin. in c. capitulum, colum. 15. in princip. extra de rescript. Vnde etiam est, vt si quis † iurauerit id seruare, quod in statuto continetur iureiurando non liberetur statuto reuocato: Secus vero si statutum seruare iureiurando promiserit, vt inquit Bal. in l. pralud. feudo. col. 5. vers. item nos dicimus. Et licet Ias. in d. l. Labeo. Bal. reprehendere & increpare aliquammodo videatur, nec non & Aymon Crauet. in consil. 290. nu. 6. Opinio tamen verior videtur, vt constat ex iis, quæ scripsit Crotus in l. sciendum, num. 46. ff. de verborum obligat. Et ideo cum aliud sit contractus † donationis, & aliud donationis instrumentum, consequens est, vt licet instrumentum ipsum ob omissionem probatoriæ solemnitatis non valeat, & si iureiurando firmatū sit: donatio tamen ipsa seu contractus donationis inter viuos duobus testibus probata: qui quidem de iure communi sufficiunt ad eius perfectionem. l. vbi numerus. ff. de testib. vt voluit etiam Corn. in consil. 126. col. 2. vol. 1. & Socin. iun. in consil. 21. num. 12. vol. 2. & Brunus in tractat. de form. §. de potentia & affectibus forma, colum. 5. & Rolan. à Valle in consil. 40. in princip. volum. 1. subsistat & valeat non secus, ac si instrumentum ipsum donationis validum fuisset omnesque suas solemnitates recepisset, vt voluit Castrensis de donatione ipsa loquens, in d. consil. 101. colum. 2. & Ripa in Respons. 9. col. 2. in versic. vnum non omitto, in 3. parte, vbi & ipse de donatione loquitur. Et Alex. in consil. 170. col. 2. in prin. vol. 7. & in consil. 184. col. 1. eod. vol. 7. inquit, ex tunc statuto deponente instrumento fidem adhibendam non esse, nisi à secundo Notario subscriptum fuerit, posse tamen contractus in eo existentes testibus probari, vt inquit Decius in consil. 17. col. fin. & in consil. 169. col. 2. versic. & ideo tale mandatum. & Bertach. in loco predicto, & Crotus in d. l. sciendum, nu. 46. Et Alcia. in c. cum contingat, nu. 95. vers. 3. Dum ait, licet ubicunque lex ratione solemnitatis probatoriæ contractum improbat iusiurandum defectum illum non suppleat; id tamen non procedere, cum aliter iuramentum præstitum fuisse probaretur. Potest † enim veritas rei, quæ deficiente solemnitate instrumento non probatur, instrumentariis testibus probari vel aliis in iudicio examinatis,

tis, vt ibi tradit Abbas. Inter quos quidem testes
 13 etiam † notarius, qui de instrumento conficiendo
 rogatus fuit, examinari potest, vt inquit *Castrensis* in
d. consil. 101. col. 2. quem sequitur Decius in d. consil. 17.
colum. fin. & Alexand. in d. consil. 184. & facit etiam il-
lud, quod tradit Alexand. in consil. 153. col. fin. versic.
nec obstat, volum. 2. dum inquit communiter teneri,
 quod vbi agitur de testibus actum quempiam pro-
 bando non autem instrumento, tabellionem in
 numero testium comprobati. *l. Domitius, vbi Bart.*
expresse ff. de milit. testam. Secus autem si de proban-
 do actum instrumento tractetur, propterea quod
 tunc in numero testium non comprobatur. *l. hac*
consultiſſima, vbi glos. & Doct. C. de testam. & iterum A-
lex. in consil. 146. col. 2. in fin. vers. nec ad hoc eod. vol. &
Signoro. de Homod. in consil. 66. col. 3. circa finem, vers. prae-
terea. & Paris. in consil. 34. num. 44. vol. 1. & in consil. 51.
col. 1. vol. 3. vbi attestatur hanc esse Doctorum communem
 14 *opinionem.* Praeterea quod aliud sit † instrumen-
 tum, & aliud contractus, tradit *Neuiza. in consil. 94.*
num. 4. & Purpura. in Rub. ff. de iurisdic. omn. iud. num.
21. & Afflict. in constitut. consuetudinum, col. 2. post me-
dium. & Rom. in consil. 77. in fin. & Panor. in consil. 74. in
fin. volum. 1. & Ias. in l. si ita stipulatus fuero, si Titius. §.
Chrisogonus, num. 5. ff. de verbor. oblig. & de probatione
per testes, tradit ibidem Neuiz. idem quoque voluit Bello-
nus in consil. 22. num. 6. & 7.

C A P. XI.

A R G V M E N T V M.

Instrumentum vulgariter pro
 contractu sumitur.

S V M M A R I A.

- 1 Contractus appellatione instrumenta comprehen-
 duntur, vt suadet communis vsus loquendi.
- 2 Vulgi appellatio pro iure habetur.

SVpradicta conclusio, in qua diximus, instru-
 mentum à contractu differre, & alterum ap-
 pellatione alterius non comprehendi, limitatur
 1 eis in locis, † vbi communis vsus loquendi aliud
 suadet: Plerisque namque in locis instrumentum
 pro contractu accipitur, & e contra contractus pro
 instrumento id quod hic Florentia ego saepe ob-
 seruauit. Nam qui folia in quibus contractus conti-
 nentur manibus gerunt, saepe se contractus habe-
 re, cum sint instrumenta, dicunt, & ideo si reperi-
 tur leges vel statuta municipalia vbi talis vsus ver-
 feretur, quae de instrumentis loquuntur, ad contra-
 ctus quoque extendi debent. *l. librorum. §. quod ta-*
men Castus. ff. de leg. 3. & l. Labeo. vbi Bart. ff. de suppell.
lega. & c. ex literis, il. 1. extra de sponsal. & c. quamuis. vbi
Butrius, & Panorm. extra de verb. sign. & c. quanquam,
vbi Geminia. 2. quest. 7. & glos. in cap. nonnulli. in verbo,
duas dietas, in princ. extra de rescript. & Bart. de statutis
loquens in l. 1. in princ. ff. de suis & legit. & Bald. in consil.
139. factum tale est, D. ante finem vol. 2. vbi etiam id in
statutis procedere ait. & in consil. 184. statuto ciuitatis
 2 *Verona. post medium eod. vol. 2. inquit, † vulgi ap-*
pellationem pro iure haberi. & in consil. 414. quaedam
sunt locutiones, ante fin. vol. 3. & Rapha. & Paul. Cast.
expresse pariter de statutis loquentes in l. cum qui-
dam. §. cum dicitur. ff. de acq. her. & Rapha. Fulg. qui &
ipse de statutis loquitur. in consil. 119. proponitur col.
ult. & late Tiraq. in tract. de retract. lignagier. §. 2. glos. 1.

nu. 5. vbi id etiā in materia exorbitanti & correcto-
ria locum habere arbitratur, prout etiam expresse
voluit Ang. Aret. in §. 1. in fin. Instit. de legit. agnat. suc-
cess. & Matthes. in notab. 96. vnum mirabile, & Decius
in consil. 440. queritur, colum. 2. vers. & ad hoc facit, cum
aliis concordantibus adductis à Felino in proem. Decreta.
col. 2. vers. ex quibus. & col. 4. vers. & adde.

C A P. XII.

A R G V M E N T V M.

Instrumenti dictio in statuto an
 comprehendat contractum.

S V M M A R I A.

- 1 Statutum loquens de instrumento, non extenditur ad
 contractum, vel e contra.
- 2 Statutum prohibens opponi posse contra instrumen-
 tum nisi exceptionem falsitatis, videtur repellere il-
 lum qui opponeret, quod contractus de quo fit men-
 tio in instrumento, non est contractus.
- 3 Gabella non soluitur ex contractu facto sine instru-
 mento, si statutum iubeat, solui ex quolibet instru-
 mento.

Verum redeundo ad rem nostram, comproba-
 tur conclusio prius constituta, quod instru-
 mentum differat à contractu ex eo, quod tradit A-
 lexand. in *l. seruum. §. cum qui chirographum. ff. de leg. 1.*
 dum voluit *authoritate Bald. in l. fin. C. de fals. caus. ad-*
iecta legat. Statutum loquens † de instrumento, ad
 contractum non extendi: vel econuerso statutum
 loquens de contractu ad instrumentum. Id quod
 sequitur *Anchar. in cap. canonum statuta. in versic. iux-*
ta hoc membrum queritur, vtrum possit, & c. extra de
constitution. & ita videtur intelligere etiam Bart.
in l. 1. §. & parui. ff. quod vi aut clam. dum ait, statutum
 † prohibens contra instrumentum opponi vllam
 2 *exceptionem, praeter falsitatis, eum etiam repelle-*
re censerit, qui opponit contractum de quo fit
mentio in instrumento contractum non esse, ob
id quod simulatio interuenerit: Nam hic oppone-
re non dicitur, productum nō esse instrumentum:
potest tamen opponere instrumentum productum
non esse instrumentum: vt quia in eo deficiat ex-
pressio anni Domini, vel alia quaelibet ex solemnita-
tibus supra relatis. Rursus hoc idem firmat Bald.
in l. fin. in fin. C. plus valere, quod agit. & in l. cum preci-
bus. C. de probat. & in l. fin. §. in computatione. C. de iure
delib. & Butr. in cap. cum quis, extra de rescript. spoliat. &
Imola in l. fin. C. quib. appell. non licet. & Salyc. in l. ita
pudor. C. de adult. & Castren. in l. fin. ff. de consil. pecun.
& facit illud, quod iterum notat Bald. in l. Labeo. §. 1. ff. de
pact. Accedant etiam ad praedicta ea, quae dicit
Imola in consil. 17. in causa, paulo ante finem, dum in-
quit, † stante statuto disponente gabellam ex quo-
 3 *libet instrumento solui debere, eam pro contractu*
sine instrumento confecto soluendam non esse, vt
inquit etiam Tiraq. in tract. de retract. lignagier. §. 2. glos.
1. num. 3.

C A P. XIII.

A R G V M E N T V M.

Instrumenti dictio in statuto non
 comprehendit simulatum.

B

S V M M A -

S V M M A R I A.

- 1 Statutum loquens de instrumento, instrumentum simulatum non comprehendit, quando verum sit.
- 2 Effectu carens caret & nomine.
- 3 Statuta ubi iniqua sunt recurritur ad forum Ecclesiasticum.
- 4 Iustitia postrema, qua dicatur.

Dicimus præterea, prosequendo rem propositam, statutum quod loquens de instrumento, ad instrumentum simulatum non extendi, ut dixit Bald. in l. fin. §. in computatione. C. de iure delib. Ratio autem est, quia instrumentum simulatum, verum instrumentum dici non potest: & hanc conclusionem refert & sequitur Barbat. in consil. 27. num. 17. vol. 1. & in consil. 7. num. 3. vol. 2. & in consil. 53. num. 13. eod. vol. 2. per text. in l. si quis aliquid. §. testamentum. ff. de pæn. & l. 2. §. 1. ff. quemad. testam. aperian. Id namque, quod effectu caret nomine etiam caret. l. cum cum precibus. C. de probation. nisi statutum expresse remoueat simulationem: tamen casu propter iniquitatem statuti, ut inquit ibi Bald. ad forum Ecclesiasticum recurrendum est. At secus est si statutum exceptionem simulationis non amoueat, sed tempus aliquod certum & determinatum ad eam probandam constituat. Eo namque casu in iniquitate, quæ non est, vis fieri non potest: Quandoquidem iustitia tamen postrema appellatur, ut est text. in l. 1. §. initium. in versic. Prætor ratur. ff. de postulat. & facit illud, quod notat Bart. in l. 1. §. 1. ff. quod vi, aut clam. & illud quod voluit Bal. in l. fraud. ff. de legib. & in l. sub specie. C. de postulat. & in l. 2. C. de eunuc. & in l. 1. C. de suffrag. & in l. multum. C. si quis alteri, vel sibi. & in l. non dubium. C. de leg. & tradit Ang. in l. emptor. ff. de acq. plu. arcen. & in l. 1. §. si vir uxori. ff. de acq. poss. Præterea redeundo ad principalem conclusionem, quod statutum loquens de instrumento, in instrumento simulato locum non habeat, sed de vero intelligitur, tunc firmavit Barbat. in c. ad nostram, num. 8. extra de emption. & vendition. & Roland. à Valle in consil. 28. num. 9. vol. 3. & tradit Tirac. in tract. de retract. lignagier. §. 1. glos. 2. num. 5. cum seq. & etiam nu. 14.

C A P. XIV.

A R G V M E N T V M.

Contractus verbum in statuto an comprehendat Quasi contractum.

S V M M A R I A.

- 1 Statutum loquens de contractu, an extendatur ad quasi contractum.
- 2 Tutela actio provenit à quasi contractu.
- 3 Tutela appellatione quasi contractus continetur.
- 4 Statuto si caueatur, ut mulier sine consensu duorum consanguineorum contrahere non possit, an possit quasi contrahere.
- 5 Obligationis oppositione quo ad sortiendum forum quis contractus contineatur.
- 6 Statutum disponens ut de quolibet contractu gabel-la solvatur, in quasi contractu locum non habet.

Potest hoc loco dubitari, an in casibus in quibus statuta tamen executionem concedentia de contractibus loquuntur etiam quod de instrumentis loquantur, contractus quoque comprehendere intelligantur, vel quasi. Quæ de re cum variae extent opiniones, animaduertendum est Al-

ber. de Rosate in tract. de statu lib. 1. quæst. 100. existimasse in primo dubitationis ingressu, ut ad quasi contractus extendantur dicendum videri: ea potissimum ratione, quod tutela receptione tutor quasi contrahere cum pupillis dicatur, & videatur, per text. in l. 1. in princ. ff. de action. & obligat. Vbi Accursius expresse voluit sub contractu quasi contractum contineri: sed actio tamen tutela oritur ex quasi contractu. l. ex maleficio. §. tutela. cod. tit. Ergo & sub statuto de contractu loquente quasi contractus comprehendatur & contineatur, dicendum est. Facit præterea ad hoc text. in l. cum aliquis. ff. de negot. gest. nam videtur expresse tamen appellatione contractus, tutelam contineri. l. si ex contractibus. ff. de actio. & obligat. & hanc opinionem videtur tenere Angel. Aret. in §. omnium. Instit. de action. Eandem opinionem tenuit Iac. in d. §. omnium. num. 35. motus ea ratione, quod verba in statutis proprie intelligi debeant. At proprie appellatione contractus quasi contractus non comprehenditur: & ideo dicebat ad verba statuti animaduertendum esse: Quandoquidem si statuto tamen caueatur, mulierem sine consensu duorum propinquorum contrahere non posse, poterit tamen quasi contrahere, & sic adire sine consensu propinquorum. At secus esse statutum disponat, sine consensu dictorum propinquorum obligari non posse: eo enim casu ut mulier sine sollemnitate statuti quasi contrahere, & ex consequenti adire non possit arbitratur: ratio autem est, quia obligaretur contra dispositionem statuti. Quod autem quando statuto caueatur, ut mulier non possit contrahere sine duorum consanguineorum consensu, possit tamen adire hereditatem, tradit Iac. in d. §. omnium. num. 36. & dicit ita tenere Bart. in l. apud Iulianum. §. fin. ff. ex quib. caus. in possess. eatur. eandem rationem, quod adire hereditatem sit improprie contrahere, statuta autem proprie intelligi debent, ut ipse inquit, voluerunt Bald. & Imola in l. mutuum. §. 1. ff. de acq. her. Ad quod optime facit illud, quod voluit Abb. in c. fin. extra de foro compet. post gl. ibi. dum vult, quod licet tamen quo ad sortiendum forum omnis obligatio pro contractu habeatur, si tamen statutum de contractu mentionem faciat: de contractu utro citroque obligatorio intelligendum esse: & ex consequenti de contractu proprie accepto. l. Labeo. §. contractum. ff. de verb. sign.

Contrariam vero opinionem primus tenuit Alb. de Rosate prædictus in ead. quæst. 100. lib. 1. de statut. ubi de tutela loquens inquit, vere esse & proprie procedere à quasi contractu, & ideo speciem esse distinctam & separatam à contractu, & ideo appellatione contractus non contineri. Id autem huiusmodi confirmat argumento: Hæres eodem modo quo defunctus ex contractu tenetur. l. ea §. fin. & l. hoc iure. §. fin. ff. de reg. iur. Sed aliter dicitur de tutela, cum tutor de dolo, lata culpa & leui teneatur. l. quicquid. C. de arbit. tute. eius vero hæres de leui culpa non tenetur. l. 1. C. de hered. tutor. & l. fin. C. de fideiussor. tutor. Ergo. Et ideo dixit Dynus statutum ad quasi contractus non extendi: propterea quod specie à contractibus differunt. Et generaliter loquendo, quod statuta de contractibus loquuntur, ad quasi contractus non extendantur voluerunt etiam Ang. in consil. 302. visis & diligenter inspectis, col. 1. & Alexand. in consil. 8. visis subtilissimis disputationibus, in fin. volum. 3. Dum ait, statutum loquens de debito ex

ro ex contractu, in debito ex quasi contractu locum non habere, prout voluit etiam Corne. in *consil.* 20. licet in *presenti*, col. 1. & iterum col. 6. vol. 1. in-
 quiens statutum producat prescriptionem debiti ex contractu ad debitum ex quasi contractu non
 extendi: & Franc. Aret. in *l. si tibi pecuniam*. in 4. nota. ff. si cert. pet. inferens ex predictis, statutum dispo-
 nens, † vt de quolibet contractu gabella solui de-
 beat, in quasi contractum locum non habere arbi-
 tratur: id quod dicit etiam vt supra vidimus Firmian in
tract. gabella. in 3. quaest. 8. q. princ. Et pro hac parte di-
 cit Tiraq. in *tract. de legib. connubia*. in gloss. 3. in verbo,
contracter. num. 113. facere illud, quod dicitur de iure
 etiam communi, leges de contractu loquentes in
 quasi contractu non procedere, nec locum habere. l.
 2. §. omnes. ff. de ind. vidui. tollen. & l. de eo. eod. tit. & est
 etiam tex. in l. 1. §. tutores. vers. si iure. ff. de fals. Vbi ha-
 betur expresse interdicto à lege contractu, non
 propterea interdictam censi hæreditatis adicio-
 nem: & ea ratio est, de qua supra sæpe dictum est,
 quod appellatione contractus quasi contractus non
 comprehendatur, nisi largissime contractus acci-
 piatur, vt inquit gloss. c. fin. in vers. seu contractus, & ibi
 tradit Panorm. extra de foro compet. Si igitur id in le-
 gib. de quasi contractibus loquentibus, vt ad
 quasi contractus non extendantur locum habet:
 certe multo magis idem de statutis eodem modo
 loquentibus dicendum est, quæ stricte & proprie
 intelligenda sunt. l. 1. §. is qui nauem. ff. de exercit. actio.
 cum similibus.

CAP. XV.

ARGUMENTVM.

Mulier statuto prohibita contra-
 here sine propinquis, an possit qua-
 si contrahere.

SUMMARIA.

- 1 Statuto disponente, vt mulier sine consensu duorum
 consanguineorum vel propinquorum contrahere
 non possit, an quasi contrahere possit, & sic hære-
 ditatem adire.
- 2 Vnica ratio quando reddi potest tantum ab ea ex-
 tensiue arguatur.

PROPIUS ad particularia descendendo, & illud
 iterum pertractando quod supra de statuto di-
 ximus disponente, vt mulier sine consensu duo-
 rum consanguineorum seu propinquorum con-
 trahere non possit, an ei quasi contrahere & ex con-
 sequenti sine eorum consensu hæreditatem adire
 liceat: Quoniam ex supra relatis apparet varias hac
 de re esse opiniones: merito id diligentius pertra-
 ctare satis opportunum erit. † Bart. namq; hac de re
 in *l. more*. in princ. ff. de acquir. hered. pro vtraque par-
 te argumentatur, & primo loco stante huiusmodi
 statuto, quod mulier sine prædictorū propinquo-
 rum seu consanguineorum consensu adire hære-
 ditatem possit, concludere videtur, ob id quod ad-
 ire, contrahere non est, sed quasi contrahere: Econ-
 tra vero probando contrariam opinionem, inde
 mouetur, quod pro contractu omnis obligatio ac-
 cipitur. d. l. omnem. ff. de iudic. mulier autem adeun-
 do se obligat. Verum Bart. eo in loco, licet vt dixi
 ad vtramq; partem arguat, cum nihil tamen deter-
 minet, nec firmet. Rursus in *l. l. mutuū*. §. 1. ff. de acq.

hered. ad aliquam determinationem accedens, in
 eam partem, vt mulier sine prædictorum consensu
 hæreditatem adire non possit descendit, per text. in
d. l. more. in princ. ff. de acq. hered. cuius opinionem se-
 quutus etiam est Ias. in d. §. omnium, nu. 37. & 38. cum
 sequen. Instit. de action. & mouetur ea ratione, † quod
 vbiunque in statuto vnica tantum ratio reddi po-
 test, illa pro expressa habeatur, & ab ea extensiue
 arguatur, vt inquit Accurs. in *l. quamuis*. C. de fideico.
 vbi inquit Bart. non esse extensiue sed intellectu-
 uam interpretationem, prout voluit etiam Bald. in
l. maximum vitium. col. 4. in fin. C. de libe. præter. & rur-
 sus Bald. in *l. fin.* ff. de hered. instit. & Imola in 4. col. &
 Bald. iterum in *authent. quas actiones* col. 2. quaest. 4. C. de
 sacrosanct. eccles. & Cuman. & Castrens. in *l. si vero* §. de
 viro ff. soluto matrim. & rursus tradit gloss. in *clement. 1.*
 in vers. eligatur, extra de election. Cum igitur huius-
 modi statuta de consanguineis in contractibus
 mulierum adhibendis ea tantum ratione confecta
 fuerint, ne mulieres decipiantur, vt est text. in *l.*
transactionem, quem ibi ad hoc notat Bart. C. de transa-
 ction. quæ pariter cumque ea tam in quasi contra-
 ctu & sic in hæreditatis aditione, quam in contra-
 ctu locum habere videatur, vt statuta huiusmodi
 ad quasi contractus extendantur, dicendum putauit.

Verum quicquid dixerit Ias. eo in loco, contra-
 ria opinio, vt scilicet ad quasi contractus non ex-
 tendantur, & ex consequenti sine consensu con-
 sanguineorum, adire possint, frequentioribus cal-
 culis receptum est, vt inquit Tiraquellus in *d. tract.*
de legib. connub. in gloss. 3. in verbo, *contracter*. num. 111.
 eam enim sequuntur Bart. in *d. l. apud Iulianum*. ff. ex
 quibus caus. in possess. eatur. & Bald. in *l. 1.* in princ. ff. de
 de contract. indi. tut. & in *l. mutuū*, vbi etiam tradunt
 Angel. Imola, Cuman. Alexand. & Aret. ff. de acquir. hæ-
 red. & rursus idem Angel. Imol. Cuman. Christoph. de Ca-
 stel. & Alex. in *d. l. more*, eod. tit. & iterum Angel. in *cons.*
 317. statutum quod mulier, & Panorm. c. qua fronte, col. 1.
 extra de appell. vbi inquit id notandum esse, & in c. cum
 ecclesia, col. 2. vers. ex quo notatur, extra de immuni. ec-
 cles. & in *consil.* 71. quinq; dubia, col. 2. vers. Sed his non
 obstantibus, vol. 1. & Fulg. in *consil.* 98. visis petitionibus,
 col. 2. vers. & cum eis. & Mathesil. in nota. 168. nota quod
 hac differentia, & Angel. Aret. in §. neque. col. 2. Instit. de
 author. tutor. & in §. omnium. col. 4. vers. & scietiam fa-
 cit, vt supra deduximus, vbi etiam Lud. Gomes col. 8. vers.
 sed maior est. Instit. de act. & Alex. in *l. si quis mihi*. §. fin. ff.
 de acq. her. & in *cons.* 76. visis dubitationibus, col. 3. vol. 5.
 & in *cons.* 207. ponderatis, col. 2. vol. 6. & Corn. in *cons.*
 337. dictos actores, col. 3. vers. v. lendum est, & Calca. in
 in *cons.* 1. viso consilio, col. 14. & iterum in *cons.* 74. quod
 dictis filiabus, col. 10. & Ias. sibi contrarius, in *l. posside-
 ri*. in princ. nu. 14. ff. de acq. poss. qui dicit hanc opinio-
 nem esse magis communem. & Ant. Niebo. in con-
 cordantiis contrarietatum Bart. concord. 3. & Ripa in
 Rub. de caus. possess. & propriet. col. 7. vers. secundo infer-
 tur. & Alciat. in *l. Labeo*, in verbo actum. ff. verb. sign. Ex
 quibus manifeste apparet hanc conclusionem à
 maiori Doctorum nostrorum parte frequentiori-
 bus calculis receptam & approbatam fuisse.

CAP. XVI.

ARGUMENTVM.

Contractus verbum in statuto an
 comprehendat distractum.

S V M M A R I A.

- 1 Statutum loquens de contractu, an locum habeat in distractu.
- 2 Contractus & distractus iustum titulum iustamve causam ad praescribendum & usucapiendum praebet.
- 3 Contractus & distractus pariter faciunt, ut quis ubi contraxit vel distraxit forum sortiatur.
- 4 Statutum mandans contractum mulierum sine insinuatione non valere in simplici liberatione locum non habet.
- 5 Statutum disponens de quolibet contractu gabellam soluendam esse non habet locum in distractu.
- 6 Statutum loquens de renuntiatione, non comprehenditur sub dispositione statuti, quod de quolibet contractu gabella solvatur.

Conuenit cum precedenti conclusione, an statutum ꝑ de contractu loquens, in distractu locum habeat? In qua Igneus in *authent. sacramenta puerum, num. 66. C. si aduers. vendition.* inquit, in distractu quoque locum habere arbitrari. Mouetur autē ea ratione, quod sicut ꝑ contractus iustum titulum iustamve causam ad praescribendum vel usucapiendum praebet, ita etiam distractus, ut puta liberatio. l. Pomponius. §. si is, qui precario ff. de acquir. poss. ubi notant etiam Angel. Imola, & recentiores. Confirmat praeterea Igneus eandem suam opinionem ex eo, quod sicut videmus, contractu ꝑ quempiam eo in loco ubi contraxit forum sortiari, cap. Romana, ubi tradunt Doct. de foro comper. lib. 6. ita etiam distractu. l. exigere, ubi Bart. & alii ff. de iudic. & l. quo loco, ubi Bart. ff. de condic. indeb. & late tradit Bart. quem sequitur Igneus in l. 1. C. de summa Trinitat. Limitatur autem, ubi est eadem ratio, ut voluerunt Bart. Bald. & alii communiter in l. si vnus. §. patet ne peteret, colum. 4. ff. de pact. & Bald. in Rubr. & in l. 1. C. de pact. & Bald. in l. pactum quod dotali, in quest. 31. ubi etiam Roman. C. de collation. statutum loquens de contractu in liberatione, locum habere & in renuntiatione, propterea quod identitas militat rationis.

Contrariam vero opinionem tenet Tiraquellus in eodem tract. de legibus connubialibus, gloss. 3. in verbo. contracter, num. 1. cum sequent. per ea quae voluit Baldus in l. siue apud acta, col. 1. versic. vltimus nota quod contractus. C. de transaction. inquit statutum ꝑ mandans non valere contractum mulierum sine insinuatione in simplici liberatione locum non habere & cum sequitur Alex. ibi, & in d. l. more, col. 2. ff. de acquir. hered. & las. in consil. 53. in questione, circa finem, volum. 1. Confirmaturque etiam ex iis, quae voluerunt Bart. Bald. & recentiores in l. ab emptio. ne. ff. de pact. dum dicunt, statutum ꝑ disponens gabellam de quolibet contractu soluendam esse in distractu locum non habere, prout rursus voluit Bald. in l. 1. colum. 2. versic. quid est ergo. & ibi etiam Salicet. & Castrens. colum. fin. C. quando liceat ab emptione. disced. & iterum Bald. in l. si donationis, in fin. C. quod met. caus. & in l. tres fratres, in 3. not. ff. de pact. ubi cum loquatur de renuntiatione, ꝑ negat comprehenditur sub huiusmodi statuti dispositione, & idem Bal. post Cynum in l. 3. §. contrarium, in fin. ff. de contrario iud. tute. & Angel. in consil. 94 pro parte affirmatiua, col. 5. versic. videndum igitur restat. & idem Angel. & Imola in l. si homine ff. de usucap. & Alexand. in l. Pomponius. §. praeterea. colum. 2. ubi etiam Aret. qui eam legem, cum §. cum

quis, legit, in 3. not. ab. & iterum in fin. ff. de acq. poss. & iterum Aret. in eadem l. 1. §. in dotem, post principium. & idem Alex. in d. l. apud acta, col. 2. C. de transact. & Bart. in l. si ita stipul. col. 1. ff. de verb. oblig. & Felin. in c. quarelam, col. 1. versic. item ex hoc nota, extra de simon. & Curt. sen. in authent. sacramenta puerum, num. 42. & sequent. C. si aduers. vendit. Verum quia Tiraquellus, quando statutum loquitur de contractu, habeat vel non habeat locum in distractu, latissime tradit in d. tractat. de legibus connubial. in verbo. contracter, in gloss. 3. num. 1. cum multis sequentibus: merito me breuitatis causa, & ne idem repetamus, ad ea quae ipse ibi dicit, me refero.

C A P. XVI.

A R G V M E N T V M.

Contractus nominati verbum in statutis an comprehendat Innominatum?

S V M M A R I A.

- 1 Statutum loquens de contractu nominato non procedit in contractu innominato.
- 2 Contractus innominati regulantur secundum naturam contractuum nominatorum, quibus comparantur.
- 3 Contractus innominatus mixtus & aliqua ex parte conuenit cum contractu nominato, non tamen comprehenditur sub dispositione statuti simpliciter de statuto generaliter nominato loquente.
- 4 Statutum loquens de mulieribus non extenditur ad personas mixtas, & sic ad hermaphroditum.
- 5 Statuta seu feudorum consuetudines hermaphroditum non includunt.

Prosequendo rem propositam, illud etiam adnectendum est, statutum ꝑ loquens de contractu nominato ad contractum innominatum non extendi, propterea quod diuersi sunt, diuersamque speciem & naturam habent, & ideo ex diuersis illatio non fit. l. Papinianus exuli ff. de minor. & in specie tradit Alex. in cons. 76. visis dubitationibus, in 1. dubio. vol. 5. ubi arguendo a maiori dicit, ꝑ quod licet contractus innominati secundum naturam contractuum nominatorum, quibus comparantur regulari soleant. l. 1. §. si quis seruum ff. de pos. & l. eum qui §. 1. ff. de modis. & l. naturalis §. fin. ff. de praescrip. ver. Hoc tamen statutum ad contractum innominatum non extendi, etiam si ei aliqua ex parte conueniat & similis sit. Et ideo magis dicendum est, si huiusmodi statutum corrigat ius commune, ut refert & sequitur Natta in cons. 609. nu. 16. & 17. vol. 3. subdens autoritate Alex. in eod. cons. quod quando contractus innominatus est mixtus, ꝑ & aliqua ex parte conuenit cum contractu nominato, non tamen ob id sub dispositione statuti simpliciter de statuto nominato non comprehenditur. Et ratio est, quia statutum, quaelibetve alia stricti iuris dispositio de casu simplici loquens, in casu mixto locum non habet. l. vim passam. §. praescriptione. ff. de adult. & satis probatur in l. quid ergo §. 1. vers. ex sententia. ff. de his qui not. infra iuncta l. 1. §. si is qui ff. de exercit. & voluit Bar. post lae. Butr. in l. certi. conditio §. quoniam ff. si cert. petat. & Bald. in l. omnes populi. col. 7. vers. item si statutum dicat ff. de iust. & in vbi vult, statutum disponens ꝑt in contractu mulierum, propinquorum consensus requiratur in personis

sona mixta nō procedere, videlicet in hermaphro-
dito, per text. in l. hoc legatum. ff. de legat. 3. & Bal. in §.
omnium, post principium. Institut. de action. & in consil.
237. quidam magnificus, paulo ante finem, volum. 3. in-
quiens statuta siue feudorum consuetudines feu-
dum ad masculos descendentes deferentes, her-
maphroditum non includere, per text. in d. l. hoc le-
gatum, & ea quæ dixit Angel. in consil. 256. quia consul-
tatio, col. 2. & recentiores in l. 2. in princ. ff. de verbor. ob-
lig. & late tradit Tiraquell. in tract. de retract. in verbo,
contracter, in glos. 3. num. 64. & 65.

CAP. XVIII.

ARGUMENTVM.

Creditoris verbum in Statuto
comprehendit cessionarium.

SUMMARIUM.

- 1 Statutum loquens de creditore extenditur etiam ad
cessionarium.

Fuit etiam frequentioribus calculis receptum,
vt statutum loquens de creditore, si ad cession-
narium quoque extendatur, vt tradit Alexand. post
alios in l. 1. ff. si cert. pet. & in l. si sic. §. si quis ita. ff. de leg.
1. & Rom. in consil. 38. & in consil. 142. vbi inquit de hoc
esse text. in l. 2. C. de donation. Id tamen inquit verum
esse & procedere, nisi aliam esse statuentium in-
tentionem appareat: subdit tamen contrarium te-
nuisse Annibal Trosius super ritu magna curie 166.
num. 7. & esse text. & notare ibi gloss. & Bald. in l. plene.
ff. famil. erciscun. qua de actione reali cessa loqui videtur.

CAP. XIX.

ARGUMENTVM.

Contractus verbum in Statuto
an comprehendat monopleurum.

SUMMARIUM.

- 1 Statutum loquens de contractu, an extendatur ad
contractum ex vna parte tantum obligatorium.
- 2 Statutum disponens vt de contractibus soluatur ga-
bella, an extendatur ad donationem.
- 3 Statutum faciens mentionem de contractu stipula-
tionem non comprehendere.

Quæritum fuit à maioribus nostris, an statu-
tum si loquens de contractibus ad contra-
ctum ex vna parte tantum obligatorium extenda-
tur, vt puta si statutum si disponat de contracti-
bus gabellam soluendam esse, an de donatione et-
iam solui debeat? Hac de re inquit Alexand. in l.
si donationis. C. de his, quæ vi metusve causa gesta sunt.
Bald. soluendam esse existimasse ea ratione, quod
donatio contractus dicatur: & si ex vna parte tan-
tum obligatorius sit. Contrarium tamē subdit vo-
luisse Bart. in l. Labeo. §. contractum, ff. de verbor. signif.
inquiens eo text. iuncta glos. quod statuta cum sint
stricti iuris, & ideo proprie intelligenda: si de con-
tractu loquantur, ad contractus ex vna parte tan-
tum obligatorios non extendantur, ob id quod im-
proprie contractus dicantur, vt ibi notatur, & in
specie de statuto gabellæ tenuit Bald. in l. contractus,
col. 1. ff. de fide instrum. Et ideo inquit voluisse Imol.
3 in l. 5. in princ. ff. de verb. oblig. statutum si de contractu
mentionem faciens stipulationem non compre-

hendere, & si vltro citroque obligatoria sit, licet lar-
ge contractus appelletur. l. 1. §. 1. ff. de pact. prout etiam
notauit gloss. in specie, & ibidem Bald. col. 4. in l. 2. C. de
iure emphyt. Præterea an huiusmodi statuta ad stipu-
lationem donationem, & transactionem exten-
dantur, tradit referens se Ias. in d. §. omnium, nu. 47.
Institut. de action. Illud autem pro regula poni potest,
vt statutum loquens de contractu, de contractu vl-
tro vt aiunt citroque obligatorio intelligatur, vt vo-
luit Bald. in §. si. Institut. de oblig. quem sequuntur Angel.
& Portius, & rursus Bald. Angel. Imola, Alex. & omnes
in l. mutum. ff. de acq. hered. & Alex. in d. l. more, eod. tit.
& Bald. iterum in l. contractus. C. de fide instrum.

CAP. XX.

ARGUMENTVM.

Contractus verbum in Statutis
quid valeat extensiuè si non pro-
prietatis vi.

SUMMARIUM.

- 1 Statutum loquens de contractu, quod ad quasi con-
tractum, distractum vel huiusmodi non extenda-
tur, procedit inspecta vi & proprietate verborum:
secus vero extensionis via.
- 2 Ratio omnimoda vbi militat, extensio fieri potest.

Quoniam autem supra dictum est si statutum
loquens de contractu, ad quasi contractum,
distractum & huiusmodi alios non extendi, ob id
quod proprie & vere contractus dici non possunt,
illud vi inspecta & verborum proprietate proce-
dere adnotandum est: secus vero inspecta exten-
sione: eo enim casu ad quasi contractus & alios hu-
iusmodi extendi dubitandum non est: & id tamen
verum est, cum omnimoda si ratio militat, vt in-
quit Decius in l. quod cum alio, num. 9. ff. de reg. iur. &
ita inquit procedere illud, quod notat Bald. in Rubr. C. de
pact. & Bart. in d. l. more. ff. de acq. hered. cum similibus, vt
tradit Alex. in d. l. siue apud acta. C. de transact. & Rom.
in consil. 12. viso facto, col. fin. & in consil. 308. præsuppo-
sito, in princ. & Cuman. in consil. 176. statuto Papiensi.
Et facit illud, quod notat Bart. in l. si vnus. §. pactus ne pe-
teret, col. 4. ff. de pact. & in l. Meuia. §. ff. soluto matr. &
tradit Ias. in d. §. pactus ne peteret, nu. 26. cum vulgaribus.

CAP. XXI.

ARGUMENTVM.

Instrumenti appellatione in sta-
tuto quid contineatur.

SUMMARIUM.

- 1 Instrumentorum appellatione largissime sumpta, id
omne quod causam instruit, continetur.
- 2 Instrumentorum appellatione, an testes comprehen-
dantur.
- 3 Loquendi communis vsus in statutis interpretandis
maxime inspicitur.
- 4 Testes appellatione instrumentorum in materia sta-
tutorum non comprehenduntur.
- 5 Poena statutorum imposita producentibus falsa in-
strumenta, in producente falsos testes locum non
habet.
- 6 Testes quando ex propria significatione instrumento-
rum appellatione comprehendantur.

Vocabuli significatio ex eius allusione sumitur.

- 8 Allusio, seu etymologia verbi, instrumentum.
- 9 Statutum loquens de instrumentis, testes non comprehendit.
- 10 Statutum si vno modo vocabuli proprietate inspecta intelligitur, alio vero communi vsu loquendi: secundum communem vsu loquendi intelligendum est.
- 11 Statutum, quando secundum verborum proprietatem intelligi debeat.
- 12 Terminus si a statuto ad producendum instrumenta statutus sit, testes produci non possunt.

A Nequam ad alia transeamus nonnulla pro eorum quæ hucusque diximus faciliore intelligentia hoc loco tractanda sunt: & in primis Instrumentorum appellatione, quid comprehendatur. Primo igitur loco largissime accipiendo id omne quod causam instruere potest, contineri dicendum est, ut habetur in l. i. ff. de fide instrum. & tradit Curt. sen. in consil. 78. num. 10. & dixi in mea praxi iudiciaria, in §. 22. cap. 4. num. 5. & id maxime in re statuarum locum habet, ubicunque statutum de instrumentis mentionem faciens contrarius non est, & alteri graue præiudicium non parit: Secundo autem loco testes per appellationem instrumentorum comprehendendi dicendum videtur. cap. peruenit. extra de testibus, & refert Bald. in d. l. i. ff. de fide instrum. & in d. c. peruenit, extra de testibus cogen. & tradit Specular. in tit. de dilation. §. fin. versic. item no. quod cum datur cum multis aliis similibus, & concordantibus ibi collectis. Et id sane proprie, ut voluerunt Bart. & Alciat. in l. notionem. §. instrumentorum. ff. de verborum signific. Tiraquellus autem in tract. de retract. lignagier. §. 2. in gloss. i. num. 15. aliter sentit, ea potissimum ratione, quod inspecto communi vsu loquendi, qui in statutis declarandis & interpretandis maxime obseruandus est, instrumentorum per appellationem testes non comprehenduntur, ut inquit Bart. & Alciat. in d. §. instrumentorum. & Imol. Felin. & Decius in Rubr. extra de fide instrum. & Aret. in consil. 51. si datur per medium, & Firmian. in tract. gabella. in 3. parte octaua partis principalis, quæst. 35. Et ideo in statutis testes appellatione instrumentorum, ex sententia Imole non comprehendendi, ut inquit Imol. in d. Rubric. & Iacob. de Butr. in d. l. i. ff. de fide instrum. Id autem satis probabiliter comprobare videtur diuersitas titulorum, tam civilis, quam canonici iuris. Præmittitur namque Rub. specialis de testibus: & alia deinde subsequitur de fide instrumentorum, ut fecit etiam Specul. prout etiam patet ex libris ff. & C. nec non ex Decretalibus. Licet igitur per instrumentorum appellationem, generaliter loquendo testes etiam comprehendantur: quatenus vero ad statuta pertinet repugnante communi vsu loquendi, non comprehenduntur. Et ideo dixit Iacob. Butrig. in d. l. i. ff. de fide instrum. 4 pœnam a statuto per producentibus falsa instrumenta impositam falsos testes producentes non afficere: & ideo aliter pœna à iure communi inducta puniendos esse. Hanc igitur ob varietatem hac in re tres conclusiones faciendas esse, quicquid supra in contrarium de diuersitate titulorum obiectum fuerit. Quarum prima est, ut appellatione instrumentorum, per propria significatione testes contineantur. Et ratio est, ut inquit Bart. quia vocabuli

significatio ex eius allusione sumitur, per l. ligni. ff. de verborum signific. & facit illud, quod habetur in l. 2. §. appellata. ff. si cert. pet. & in l. i. in princ. ff. de acquir. poss. & in l. i. ff. de testib. Sed per allusio & etymologia huius vocabuli instrumentum, ab instructio deducitur, ob id quod causam instruat: ergo cum instructio tam a testibus, quam ab instrumentis proueniat, consequens est, ut cum æque bene vocabulo prædicto conueniant, pariter instrumentorum appellatione, sicut & cartæ ipsæ comprehendantur. Secunda per autem conclusio sit, quod ubi in statutis instrumentorum sit mentio, de testibus non intelligatur. Tertia & vltima conclusio ea sit, ut si per statutum inspecta propria vocabuli significatione vnum inferat, communi vero vsu loquendi aliud statutum non secundum propriam verborum significationem intelligendum sit, sed prout suadet communis vsus loquendi. At ubi per communis vsus loquendi non repugnat propriæ verborum significationi, & eorum constat de alio communi vsu loquendi, statutum & eius verba iuxta propriam & veram significationem intelligatur: non autem minus propriam, ut est text. in l. constitutionibus. ff. ad municip. & in l. prospexit. ff. qui & à quibus. & in l. i. §. is, qui naum. ff. de exercit. & in cap. ex literis, extra de sponsal. & l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. gest. Retenta igitur hac conclusione, quod in statutis testes appellatione instrumentorum non comprehendantur: Inde, ut dixit Curt. sen. in d. consil. 78. num. 10. inferitur, ut si per terminus statuatur ad producenda instrumenta, testes produci non possint, & si appellatione instrumentorum contineantur, ut dictum est.

C A P. XXII.

A R G V M E N T V M.

Instrumentum in statuto an id dicatur quod manu alterius scriptum.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum publicum, an illud dici possit quod dictante notario ab alio scriptum sit.

Supra cum de instrumentis multa dixerimus, hoc loco cum de executione publici instrumenti loquamur, dubitari potest, per an instrumentum manu alterius, non autem notarii de illo actu rogati scriptum publicum dici possit, & præsertim stante de hoc consuetudine, ut puta si aliquo in loco obseruetur tabelliones cum inter partes instrumenta conficiunt, suis scriptoribus dicent quicquid partes conueniunt & agunt, an huiusmodi instrumentum ita scriptum publicum dici possit, & ita publicum per ab eo qui illud dictauit exemplum sumi possit & subscribi? an in hac dubitatione, ut sumi possit, voluit Bertran. in consil. 59. col. 2. vol. 1. & faciunt notata à Felino in cap. inter dilectos, col. pen. in fin. extra de fide instrum. dum inquit valere etiam consuetudinem, ut notarii aliis dictare possint instrumenta, ut voluit etiam Decius in consil. 447. col. 2. ubi addit de huiusmodi consuetudine posse iudicem à seipso informare sine partis citatione, ut voluit Cynus in l. 2. versic. secundo queritur. C. que sit longa consuetud. cui accedit illud, quod voluit Paris. in consil. 12. col. 9. versic. actus. vol. 1. & refert Roland. & Valle in consil. 44. num. 35. cum seq. vol. 1.

C A P. XXIII.

A R G V M E N T V M.

Instrumentum publicum in statuto an comprehendat librum Officialis.

S V M M A R I A.

- 1 Statuto si caueatur, solutionem probari non posse, nisi publico instrumento, an sufficiat eam, scriptura aut libro publici officialis seu publice deputari probare.
- 2 Instrumentorum appellatione, an veniat scriptura priuata.
- 3 Scriptura publica, quæ dicatur.
- 4 Statutum requirens probationem per instrumentum publicum effectum tantum probationis respicit, ut scilicet scriptura fidem faciat.
- 5 Effectus ubi consideratur non refert quid ex equipollentibus fiat.
- 6 Instrumentorum appellatione confessio continetur.
- 7 Commissarius deputatus ad testes & instrumenta, confessionem etiam recipere potest.
- 8 Statutum vel lex licet requirant probationem instrumenti, admittitur tamen illa probatio, quæ à iuris prouenit presumptione.

Dubitarunt præterea in eisdem fere terminis Doctores nostri antiquiores, si statuto fortasse, vel lege caueatur, solutionem aliter quam publico instrumento † probari non posse: an satis sit, si scriptura aut libro publici officialis seu ad aliquod officium publice deputati eo casu, quo eius libro fides adhibenda est probetur. Hanc questionem attigit Roman. in consil. 77. in fin. & concludit non probari. Mouetur autem ea ratione, quod instrumenti publici appellatione huiusmodi scriptura non comprehendatur: sed ea tantum instrumenta publica, de quibus Tabelliones presentibus partibus rogati sunt. Id quod firmavit rursus Roman. in consil. 2. nescio, in 2. dubio. & Felin. in Rub. extra de fide instrum. & Decius in c. tercio loco, in primo notabili, extra de probatio. & idem presupponit Imola in consil. 37. in 2. dubio. At Aymon Crauet, in tract. de antiquita. tempo. in prima parte, num. 245. contra ea, quæ dixit Roman. refert ea, quæ tradit Abbas in Rub. extra de fide instrum. dum vult, ut appellatione instrumentorum, † scriptura priuata contineatur: dummodo tamen illa ex se ipsa fidem faciat, & ideo ibidem subdit Abbas id pro statutis notandum esse, quem ibidem sequitur Decius in fine. Et licet ibi Abbas non exprimat illud verbum, publicum, sed de instrumentis simpliciter loquatur, id tamen cum de instrumento publico loqueretur dicendum videtur, ut inquit Socin. in consil. 63. colum. final. volum. 1. per ea, quæ tradit Speculat. in tit. de instrumen. editio. §. nunc dicendum. versicul. & generaliter. dum vult scripturam publicam eam appellari, cui de iure vel speciali consuetudine creditur, argumento c. cum dilectus, extra de fide instrum. & eorum, quæ notat Imola in c. 1. eodem tit. Unde est, ut publici instrumenti appellatione non solum scriptura publici officialis à publico deputati comprehendatur, sed etiam cuiuslibet alterius, dummodo fidem faciat: Statutum † namque rem

publicis instrumentis probari requirens, effectum tantum probationis inspicere & attendere videtur: ut scilicet scriptura, quæ deducitur, fidem faciat: Quo casu licet appellatione instrumenti publici scriptura priuata † fidem faciens non comprehendatur, stante tamen huiusmodi statuto, talis probatio ea scriptura sufficere dicitur: Quandoquidem † in his, in quibus consideratur effectus non refert quid ex equipollentibus fiat. l. mulier. ff. ad Trebell. & l. si mater, vbi Decius in 2. nota. c. de institut. & substit. & facit illud, quod dicit Castren. in consil. 53. statutum, volum. 1. Tota enim vis huius altercationis in eo tantum versari videtur, an talis scripturæ priuæ fidem tamen facientis eadem sit, vel similis ratio, quæ in publicis instrumentis considerari videtur, vel maior, ut statuto per equipollens locus sit: & in casu equipollenti militet mens seu voluntas statuentium, ut inquit Ias in consil. 203. colum. 4. in fine, & in consil. 221. colum. 6. volum. 2. Et ideo si talis sit scriptura, de cuius fide dubitandum non sit, ita ut militet ratio & mens statuentium, idem iuris esse de ea scriptura, quod de publico instrumento dicendum videtur. Et hinc est, quod † appellatione instrumentorum, confessio comprehendatur, prout etiam habemus commissarium † ad recipiendum testes & instrumenta deputatum partis confessionem, quæ iudicialis dicitur recipere posse, ut voluit Rota in decis. 585. decretæ, in antiquis. Et pariter etiam licet lex † vel statutum instrumentorum probatio nem requirant, admittitur tamen probatio à iuris presumptionibus proueniens, ut inquit Bald. in l. 1. colum. fin. vers. Quæro, quid si statutum. c. de fideicommissis. Id quod refert & sequitur Decius in Rub. extra de probatio. colum. 17. vers. hac vera sunt, & procedunt. & Alexand. in consil. 126. colum. 2. vers. fortificatur predicta, volum. 6. & rursus Decius in consil. 54. colum. 3. vers. nam solet dici. Et si dictum hoc Bal. conetur impugnare. Curt. senior in consil. 79. Domina Franciscina, colum. pen. in princ. dum inquit, dictum illud procedere posse, ubi statutum iuri non repugnat, nec alteri graue parit præiudicium, verum si obiciatur stante huiusmodi ratione etiam testium probationem admittendam esse, & si statutum publicorum instrumentorum probationem exigit: ex quo non refert, quid ex equipollentibus fiat, quando solus effectus inspicitur. Respondet ibidem Aymon de testium probatione, eandem rationem non esse, nec statuentium mentem, qui potissimum causas breuiores reddere voluerunt, & fraudibus calumniisque lites protelantium occurrere. & ita declaratio obiectio cessare videtur. potest fortasse replicari, quod non militet eadem ratio & mens statuentium, cum instrumenta publica ex pluribus reprobari possint, & ideo statuentes ad id animaduertisse, ut magis perfecta probatio inducatur.

§. I. C A P. I.

A R G V M E N T V M.

Instrumenta & acta qui differant.

S V M M A R I A.

- 1 Actuum, qui sunt in iudicio, publicum instrumentum fieri solet.